Troldborg.

I. Del

--- Slægt skal fólge slægtersgang --

Troldborg i Engbjerg sogn.

— matr. 9 og 27. —

Povl Christensen d. y. fra Rousdahl var den første af vor slægt, der boede på Troldborg. Han købte en del af gården 1798 fra Ryssensten, før den tid var Troldborg en fastegård. 1610 nævnes Christen i Troldborg som fastebonde til Ryssensten, men i tiden derefter nævnes flere fastere på en gang. Der er også nævnt flere ejere samtidig, foruden Ryssensten, Rammegård og Harboøre kirke. I 1688 nævnes under Ryssensten:

Chr. Charresen i Troldborg, matr. 3-0-2-2⅓ } ny matr.
og —"— "— et øde boel, —"— 0-4-0-0 } 3-2-1-0-,

~~derfra kommer~~ under Harboøre kirke; og under Ryssensten:

Morten Weye udi Hygum, matr. 3-2-2-2 - ny matr. 1-4-1-1-.

1699 nævnes alme Bertel Troldborg, og i kirkebogen står, at 1741 dør Bertel Troldborg, 74 år gl.

1749 bliver Michel *) Troldborgs kone, Barbara Bertelsdt. begr.

Michel Troldborgs datter af andet ægteskab, Barbara, gifter

*) Jensen

sig efter sin fadens død 1769 med Niels Larsen Nygård, som blev fæster af Troldborg. Efter hans død 1791 giftes Barbara sig med Povl Christensen fra Raesdahl.

De ældste folketallingslister for Troldborg ser således ud:

1787: Niels Larsen Nygård - 53 år - gårdfæster
Barbara Michelsdt. 37 - husfone - m. fl.

1801: Povl Christensen - 36 år, husbond og gårdsbeboer, 1. ægtesk.
Barbara Michelsdt - 50 - husfone, 2. ægteskab.

1834. Jens Povlsen - 52 år, gårdmand
Kirsten Knudsdt. 49 - husfone
Knud Jensen 18 - deres søn m. fl.

1789 nævnes blandt enlige gårde i Engbjerg sogn:

Troldborg: Niels Larsen, Ryssensten godsh. hartk 2-6-2-1-
-"- : dito mand af Rammegård -"- 0-3-2-2-
i alt 3-2-1-0-

1799 blev Troldborg i Engbjerg sogn, hartk. 2-6-2-1- tilskødet Povl Christensen Raesdahl for 600 rdl af generalkrigskomm. Jens og Smidten, d. 11./12. 1798 - last 7. nov. 1799. - Fol. 465. - Den øvrige del købes vel nok senere).

Knud Jensen Troldborgs Børn:

1. Kirsten Knudsen, f. 1845-18-6; d. 1911-24-2.

∞ m Christen Larsen Rønn,

f. paa Harboøre 1846-6-10, d i Houmaa 1903-30-7;

Købte Houmaa 1884.

2. Jens Knudsen Troldborg, Sognefoged,

f. 1847-19-7, - d. 1934-31-8

1/∞ m Nicoline Frederiksen - 19 maj 1876 i Hørsholm

f. i Ordrup 1851-14-6

d. paa Troldborg 1884-9-1

2/∞ m Sidsel Marie Ovesen Nygaard, 6. febr 1885.

f. i Nygaard i Hygom 1855-13-7

d paa Troldborg 1893-14-10.

Hvad vi ved om vor slægt -
fortalt af Far, Jens Knudsen Troldborg,
nedskrevet af hans datter Nico.

++++++++++++++++++
begyndt
- 1 9 6 0 -
++++++++++++++++++

samlet af hans børn i årenes løb.

Kåsgård-

Roesdahl -

Troldborg .

1610 boede Jens Kåsgård i gården Kåsgård i Ferring sogn, og i 1655 og 1688 nævnes Jens Jensen Kasgard smst.

1746 køber Chr. Jensen,(f. i Kåsgård 1711) Roesdahl i Engbjerg. (D. 1777). Han har 4 sønner, den yngste, Povl Christensen, kom 1791 til Troldborg, giftede sig med enken, Barbara Michelsdt.(f.p. Troldborg)og køber
1798 Troldborg fra Ryssensten.(F.1764 - d. 1817 i Suddermark i Bøvling.)-

1809 køber Jens Kåsgård Povlsen (f. 1783 i Roesdahl) Troldborg. Han ejer Øster Klinkby i Houe, hvor hans hustru, Kirsten Knudsdt. er f. 1785. Han d. 1842 og
1844 køber sønnen, Knud Jensen,(f. 1817) Troldborg. Gift med Karen Margrethe Lauridsdt.(f.1805 p. Dybebjerg - d. 1878 p. Troldborg.) Knud Troldb. d. 1890.

1877 overdrages skødet til Jens Knudsen Troldborg(f.1847), g.1876 med Nicoline Frederiksen(f.1851 i Ordrup, d. 1884 p. Troldborg),g.2.g.m.Sidsel Marie Ovesen Nygård(f.1855 i Nygård, d.p. Troldborg 1893.) Jens Knudsen Troldborg d. 1934.)

1920 bliver Peder Nikolaj Vinkel Knudsen Troldborg forpagter og 1927 ejer af Troldborg. 1920 g. m. Helga Petrea Jørgensen,f.1897 p.Værebro Møllegård, Jyllinge v. Roskilde.

1960 overdrages skødet til Jens Carl Knudsen Troldborg (f.1933). Gift 1959 m. Erika Hoffmann (f. 1939 i Breslau) viet 29. dec. i Bocholt, Westfahlen.

++++++++++++++++++++++++

1977. ejer af Roesdahl d. 1. Juli 1977 efter c. 15 års forpagtning. —

Jens Knudsen Troldborg .

Jeg ville gerne, det kunne lykkes mig i det følgende at give en skildring af min Far, som nøgtern og sandfærdig kunne vise ham for hans efterkommere, som han var. - Hans eftermæle gennem avisen giver et lille indblik i samtidens syn på hans ydre forhold - på ham , som den kloge, noble, oplyste mand, han var. De indre forhold er sværere at skildre. Vi - hans børn - kan måske ikke - selv nu - til fulde forstå, hvad Far i tunge tider måtte lære for at blive den personlighed, som vi som voksne forstod, han var, og desuden den forstående Far, som vi altid søgte råd hos og gerne ville efterfølge og ære.-

Om Fars barndom har han selv fortalt. Hans hukommelse rakte helt tilbage til den store begivenhed, da hans far vendte hjem fra krigen . Den store glædesfest gjorde et uudsletteligt indtryk på ham, glæden havde holdt sit indtog, nu skulle hans far blive hjemme, den tunge tid var forbi.

Når far fortalte om sin barndom, mærkede man hans store kærlighed til sine forældre og sin eneste søster. Gennem disse fortællinger om småbegivenheder gav han en karakteristik af de fire i det trygge hjem. - Hans mor tog deres opdragelse alvorligt, en lille historie fortæller om hans manglende forståelse. - Jens havde forsyndet sig, og hans mor sendte han uden for døren, ud i bryggerset. Da hun efter en stunds forløb kom ud til ham, var han ganske opløst i tårer. "Er du nu rar," spurgte hun og tørrede hans øjne. "Ja!" svarede han, men vedblev at hulke, også efter at hun havde taget han med ind i stuen. "Men hvorfor bliver du så ved med at græde da?" sagde hun og tørrede igen. "Jeg græder over," hikkede han, "at

du er så hård ved mig, og jeg holder endda så urimelig meget af dig." - - -

Som 12 årig skulle Jens en dag have besøg af nogle kam - merater. Det var vist hans fødselsdag, og han blev i god tid klædt i søndagstøjet. Han stillede sig sønden for laden for at vente på sine gæster. - For at imponere dem tændte han en pibe og dampede løs, men det varede imidlertid temmelig længe, før drengene kom, og piben blev røget ud - en ny måtte stoppes og tændes. - Desværre bekom den uvante rygning Jens grumme ilde, han blev syg og vaklede ligbleg ind til sin mor. Hun blev forfærdet over drengens udseende og fik ham i seng. Der lå han, da gæsterne kom. - Da hans mor opdagede, hvad grunden var til hans ildebefindende, fandt hun, at han havde godt af den lærestreg. - - -

Jens holdt meget af dyr, særlig elskede han sine duer, som efterhånden var blevet til en stor flok. De åd af hans hånd , og når han kom fra skole, fløj de ham i møde - troede han da. Det første han tog sig til om morgenen, når han kom op, var at tilse dem,og når han kom hjem fra skole, måtte han straks ud til dem, de optog hele hans fritid og fyldte hans tanker. - Da han gik til præst, havde han over hundrede, og hans mor syntes, det var for meget, hun var bange for, at det skulle adsprede ham, så han ikke kunne samle sig om forberedelsen til konfirmationen. Derfor bestemte hun, at duerne skulle væk. De blev solgt eller slagtet. - Det var hans første store sorg, men det var gjort i kærlighed og omhu af en alvorlig mor, der gerne ville vende sin drengs tanker mod den store handling, der forestod. - - -

Da Knud Troldborg 1844 giftede sig, tog hans mor mod Chr. Nygårds tilbud om ægteskab, og de to levede deres sidste dage i et hus på Nygårds mark. - Derfra fulgte de børnenes opvækst i de to gårde, hvor de selv havde levet deres liv. Når børnene blev så store,at de kunne gå derom, besøgte de naturligvis bedsteforældrene. - En dag kom de to ældste på besøg, den lille Christen fra Nygård og den jævnaldrende Jens fra Troldborg. - Christen følte sig hjemmevant, men den lille Jens var mere forsigtig, måske netop derfor fik bedstefaderen lyst til at se nærmere på Troldborg-drengen, som Kirsten var så stolt af . De sagde pænt goddag, Jens i passende afstand, men den gamle kaldte på sin brøssige måde:"Kom her hen, du bette dreng fra Troldborg." Men Jens var ikke særlig modig, han trak sig tilbage til døren, i stedet for nærmede Christen sig, idet han sagde: "Jeg tør da godt gå hen til gammelfår." Det var nu ikke meningen, bedstefar blev ærgerlig over Jenses ulydighed og fejede den frimodige Christen væk med en vinge, så han røg ind under bordet. "Hvad vil du dreng, det var ham fra Troldborg, jeg ville snakke med," sagde han, men Jens var forsvundet ud af døren, og den forskrækkede Christen benede samme vej,så hurtig han kunne. - - -

Søster Kirsten var et par år ældre end Jens, og hun/ følte sit ansvar over for sin lille bror. Den følelse forlod hende sent. Havde Jens i skolen vist sig mindre opmærksom eller været i slagsmål, vidste han nok, at der vankede en formaning på hjemvejen, eller var det særlig slemt, blev det berettet til deres mor, når de kom hjem. Kirsten holdt så meget af sin lille bror, at han ingen fejl måtte have. - Selv var hun hele sit liv et udpræ-

get pligtmenneske,og i skolen var hun nr. 1.Hun elskede sin lærer med en lille piges hele beundring, så hun gerne ville efterligne han. Det kom hun dog en enkelt gang ikke så godt fra. - Det var i en sangtime. Hun og en lille veninde stod med sang-bogen stillet op foran degnen. Han havde imidlertid den vane at give et kast med hovedet og et slag med foden, inden han begyndte at synge. De to små piger ville også der efterabe ham, men da degnen forstod, at det var ham, de karikerede, blev han hidsig og smed dem uden for døren. Jens så til og undrede sig over,at også hun kunne fejle.

Til og fra skole var det Jens,der bar madtejnen. Det regnede Kirsten som en selvfølge, men en dag kom oprørs - ånden op i Jens, hvorfor skulle han altid bære den? Han prøvede at afhænde den, men uden held. Så satte han tejnen fra sig og erklærede, at han ville ikke mere. Hun lod som ingenting og fortsatte sin vej henad den smalle sti gennem kornet med den opsætsige Jens bag efter. Af og til skottede hun tilbage for at se, om Jens ikke skulle fortryde og vende om efter tejnen. Men Jens holdt stand, han kunne også være karakterfast,og de nåede hjem uden tejne. - Da forstod Kirsten, at hun havde tabt og måtte græden- de tilbage efter den, for de kunne jo ikke lade den stå der. - Jens drev lidt omkring, indtil hun kom tilbage, han var ikke så stolt af sin sejr og brød sig ikke om at vise sig for sin mor uden Kirsten. - - -

Disse og mange andre barnsdomsminder fortalte Far gerne, og vi lyttede som andre børn, der elsker at høre om "da far eller mor var lille"- . - - -

Om sin ungdom fortalte Far også gerne. Bedstefar var nok enig med ham i, at unge mennesker må ud for at lære noget, et vidsyn som ikke var almindeligt dengang. - Deres interessante besøg i 1869 i København har sikkert været en stor oplevelse for dem begge - bedstefar kendte jo byen fra sin lange soldatertid - og den tur har haft varig betydning for Far, selv om deres stude ikke fik præmie! - Hvad de ikke opnåede dengang, nåede Far utallige gange siden, således ved landsudstillingen 1888 i Kbh., da var han allerede nået et godt stykke frem med forbedringen af den kvægrace, der bragte ham de mange præmier hjem. - Et særligt led i Fars uddannelse var hans ophold hos Lawetz på Kallundborg ladegård, hvor han var landvæsenselev. Her lærte han roedyrkning og andet moderne landbrug, som han straks praktiserede, da han kom hjem. Han satte Lawetz meget højt og så altid hen til ham med agtelse. - Også sin soldatertid i Viborg så Far tilbage på med glæde. Hans overordnede ville have beholdt han derinde, og det kunne Far godt have tænkt sig, han kunne lide det raske liv, men hans besindige mor satte sig derimod. Senere indså Far det rigtige deri. Længe efter, at han var kommet hjem, foretog han de gymnastiske øvelser i laden, og han og lærer Pinholt, som da var i Engbjerg, drev gymnastik med ungdommen.

Men det, der fik størst betydning for ham , var opholdet på Ryslinge højskole. De to fremragende mænd, som satte sit præg på åndslive i Ryslinge, Vilhelm Birkedahl og Joh. Clausen, betog også ham. Jeg husker, at Far havde en prædikensamling af dem begge, som vi brugte om søndagen, indtil de blev afløst af Vilh. Beck, hvis lange prædikerner

vi børn sad stille og hørte på, det,der interesserede os mest,var, om det nu var sidste side, Far bladede om til. Dette ophold på Ryslinge fik stor betydning for Far,og han fortalte tit derom med glæde. - Den vinter så han også for første gang sin tilkommende kone, som på samme tid var elev på Kolds Skole i Dalum. Far fortalte, at han sammen med eleverne fra Ryslinge var på besøg på Dalum. Da han så den hele pigeflok, undredes han over, at der slet ingen virkelig pæne var imellem dem, indtil han allerbagest fik øje på en virkelig smuk pige, der straks gjorde et varigt indtryk på ham, ja, så afgørende, at han ikke var i tvivl om, at hun var bestemt for ham. -

Denne unge pige hed Nicoline Frederiksen. Hun var fra Charlottenlund, og hendes far var gartner, men hun havde fået sit andet hjem hos den kendte præst Gunni Busck i Brøndbyvester, Grundtvigs ven. - Afstanden mellem de~~res~~ to unges hjem var så stor,som den kunne blive i Danmarks land, så der var ikke større mulighed for at lære hinanden at kende ved at komme sammen, de måtte nøjes med brevveksling. Men de var så sikre på, at de hørte sammen, at de turde gifte sig. - Deres bryllup stod i Hørsholm kirke 1876, og pastor Scharling - "gamle" i Nødebo præstegård - viede dem.- Det må have været et stort spring ud i det uvisse at gifte sig med en landmand i det fjerne vesten med det barske klima. Der var sikkert meget at lære, men hun var en dygtig og begavet kvinde, der gjorde sit for at hjælpeFar med at føre den nye tid frem. - Det, der måske lagde størst beslag på hendes kræfter,var vist mejerivæsenet. Der var bygget et helt moderne mejerihus ved gården med kærne, centrifuge og mælkeafkølingsbassiner. Der skulle laves både smør og ost-. De havde begge to lært mejeribrug, så det var første klasses varer, de

frembragte. Vor købmand, I.M.Christensen, har fortalt, at hans kunder var ivrige efter at få smør fra Troldborg, det blev regnet for "Herregårdssmør" i modsætning til "Bondesmør", der tit fra småhjem havde en ikke tiltalende bismag af urenhed. - På udstillinger indbragte det flere udmærkelser, f.eks. har vi på Troldborg en stor sølvmedalje fra en udstilling i England og to sølvskeer fra 1880.

Far holdt gerne en snes køer, og de blev holdt godt. Da de 1883 kom ind i den nye stald -som ikke er umoderne den dag i dag - kunne det nok glæde enhver at gå gennem stalden med den rene "melsæt" bag køerne og den brede fodergang foran dem, det indlagte rindende vand, der løb gennem krybben, når køerne skulle vandes, det var altsammen ukendt på egnen dengang. -

Far havde en god støtte i sin kone. "Den første mor", som vi altid har kaldt hende, var meget dygtig og havde sin andel i, at mejeribruget stod så højt på Troldborg. Hun havde evner og vilje . - - Hendes husførelse var sparsommelig og samvittighedsfuld, men blev drevet på en anden måde, end bedstemor plejede, så der kunne godt opstå uoverensstemmelser. Bedstermor var vant til, at der ikke skulle spares på gårdens produkter, f.eks. på smør og fløde, mens der skulle spares på sukker, og hvad der skulle købes. Hendes svigerdatter mente, at smørret var dyrt og sukkeret billigt. - De var begge personligheder, men så forskellige, og bedstemor levede ikke længe nok til, at de rigtig lærte at forstå hinanden. Kun et par år var de sammen. -

Få år efter bedstemors død kom de vanskelige bygge - år. 1883 stod det nye stuehus og kostalden færdige. Det

gamle stuehus var revet ned, og det nye rykket godt tilbage, så gårdspladsen var blevet betydeligt større, haven var blevet anlagt, skønt bedstefar havde sagt, at de nyplantede træer aldrig blev større end han selv. Man havde den tro i Vestjylland, at klimaet var for barsk.- Men de største bekymringer og vanskeligheder lå i, at Far ene måtte tumle med problemerne, hans kone lå syg, hun var stærkt angrebet af tuberkulose. Omplantningen til det barske Vestjylland havde nok været for hård en belastning, hendes legeme var ikke så stærkt som hendes vilje og som hendes ranke og smukke ydre tydede på. - Da det gamle stuehus skulle rives ned,flyttede familien op i en lille lejlighed i Hygom høkers ejendom, og der boede de under hele opbygningen, mens det derhjemme vrimlede med arbejdsfolk. Der var alle håndværkerne, som naturligvis skulle have kosten, der var husbestyrerinde med flere piger, der skulle gå tilhånde både på gården og oppe hos familien, der var barnepige,og der var mange karle. Der skulle noget til at holde det gående både med hensyn til penge - og husorden. De mange folk for ikke varsomt frem med gårdens gamle ting, meget forsvandt under omflytningen,f. eks. kobberting, porcelænssager o.l. Jeg husker far tit har spurgt, hvor er det og det, det havde min mor i sin pæne stue.

Far fik lige lov til at flytte ind i det nye stuehus med sin syge kone, hvor alt var lavet med henblik på hende, dørene var gjort bredere end almindeligt, så en seng kunne bæres fra stue til stue, hun holdt af forandring. Men allerede året efter døde hun, og far stod ene med tre småpiger. Den yngste, Julie Frederikke, er opkaldt efter fru Gunni Busck. - Nicoline nåede aldrig hjem til sit barndoms hjem, men hendes mor og søster besøgte hende her.

På familiegravstenen stå:
Nicoline Knudsen, f. Frederiksen
f. 14. juni 1851, d. 9.jan. 1884. -
Søster Laura skriver om sin mor:"Min kære mor kom i huset hos Gunni Busck, Grundtvigs ven, og blev som barn af huset. De holdt hende på højskole, på en gård at lære husholdning, på en anden gård at lære mejeri o.s v. til hun 24 år gl. blev gift med min far, Jens Knudsen Troldb. Hendes egen far var en dygtig gartner, men det kunne ske, han fik for meget at drikke, det var jo almindeligt dengang."

Af et brev fra Strandlyst, hvor fru Busck boede, som far talte så tit om, dateret d. 28. juni 1883: "Da jeg i går flyttede herud til vor kære gamle egn, var noget af det første moder fortalte mig, at du ligger syg, kære Nikoline, og det har fyldt mine tanker, så jeg trænger til at sende dig en kærlig hilsen både fra mor og fra mig selv og fra de gamle kendte også for dig så kære steder. - Fra Hanne, som jo har besøgt dig, læste vi et brev til Augusta,om hvordan du har det, og hvor godt, det havde været at gæste dig, fordi du var så beredt på at fare herfra og være med dine forudgangne småbørn(2 Anna Augustå-døde i eet års alderen) i de lyse boliger hos vor fader, som er i himlen, hvor også vi håber at mødes med dig engang. Gud velsigner dig vor trofaste Niko! og han være priset for troen på kødets opstandelse og de helliges fælles - skab, uden den må det være svært at se døden i møde. - Det er underligt at tænke på de gamle dage, vi levede sammenher, og så forandret det er i de ydre kår for de fleste af os, og dog er det ligesom alt dette svinder for indtrykket af, så nær vi er hinanden trods afstand af mange mile. "Kristne ! hvilken morgenrøde

" Bedstemor i København", som vi kaldte vore store søstres bedstemor, glemte ikke børnene på Troldborg efter datterens død. Jeg husker endnu med hvilken spænding og glæde, vi modtog den store julepakke med de mange rare gaver og godter - og rødkindede æbler, som havde en særlig tiltrækning. - Jeg husker også den dejlige kasse med grisemad og andre gode sager, som min mor pakkede til hende, når julegrisen blev slagtet. -

Fra en bror, der hed Hans, hørte far i mange år. Han var af eventyrlyst rejst til Transvaal for at grave guld. Men lykken tog ikke med, han fandt ingen guld, og han længtes altid efter sit elskede fædreland, som han aldrig så mere. Boerne og de sorte holdt han ikke af, og englændernes indblanding ændrede ikke forholdet. Han skrev tit på vers, Om politik skrev han følgende:

At folk skal styre fæ er ret, her styrer fæet folk,
for fremgang, energi og ret her findes ingen tolk,
forstand og kløgt så smukt de jaget har på flugt,
derfor de høster frugt, som har en ilde lugt. - -

og om Danmark: Kære svoger og ven ! 1885.

Du høje land ved Vesterhavets bølger,
du frie strand i tanken jeg dig følger,
hvor kækt sig klitter rejser i en krans
til værn mod bølgens stærke vilde dans.

Min kære ven, som trygt bag klittens sand
med ærlig flid opdyrker eget land,
for dig jeg skriver denne simple sang,
i tanken vemodsfuld jeg ser den gyldne vang.

Med glæde end jeg mindes vintertiden -
det letter sorgen tung og lindrer kviden -
da jeg hos dig min ven fandt gæstfrihed,
jeg aldrig glemme vil din venlighed.

Hun er ej mer, din gode fuldtro mage,
kun hendes minde har vi nu tilbage.
Vor fader kær til himlen hende bragte
og døden trætte støv til hvile lagde.

Hun var din hustru kær, min kære søster,
nu som en frigjort ånd vor sorg hun trøster
fred over hendes støv, velsignet hendes minde,
kun håb om gensyn vor sorg kan linde.

Min kære ven, til dig og dine børn
Gud give glædens rose uden tjørn.
Dog ydmyg her til himlen jeg bekender,
at alt er godt, Vorherre os tilsender.

Og nu levvel til dig, min svoger kær,
om sorgen end er tung, Gud er os nær.
og ingen spurv til jorden stormen slår,
kun med hans vilje prøvelse os når.

Du skriver , om jeg husker børnene. Jeg erindrer meget vel mørkøjede Margrethe og blåøjede Laura, men lilleJulie kender jeg ikke. Du må ikke glemme at kysse hende fra onkel, såvel som de to første kære små. Nu en kærlig hilsen til eder alle, din hustru, fader, søster og hendes mand, du selv hilses på det kærligste fra din hengivne ven Hans Frederiksen. -

Længselsfuld skrev han:

Jeg vil hjem igen til Danmark kære, gamle,
hvor i min barndomstid jeg sprang omkring,
og gode venner vil jeg om mig samle,
i glæden glemme sørgelige ting.

En tid der kom, da jeg forlod mit land, jeg tænkte rigdom at fortjene
nu i fem lange år jeg har mit land ej set ,
forgæves søgen, nu jeg føler ene,
jeg har for gensyn mange gange bedt.

Et land med store, åbne, tørre flader og bjerge, som jeg ikke kendes ved,
med tørre buske spredt i øde sletter,
her vandringsmanden, som er træt og hed,
sin hvile søger mat i tavse nætter.

af al den stræben er jeg led og ked, af dette hede, øde, stygge land,
jeg vandred mangen mil i gule sand,
og mangen gang af sult og tørst jeg led,
derfor til Danmark, det vil give fred. -

H.F. - Novb. 1885. -

Uddrag af Breve:
Kolds højskole, 2o.jan. 1876. - :Brev fra Karen Ander - sen(senere moster Karen i Grummesgård i Nissum) til sin elskede ven Niels Nygård, hendes tilkommende mand. der opholder sig på Ryslinge højskole :
"- - - I går fik jeg brev fra Nicoline, Jens Troldborgs kæreste, hun bad mig om at hilse dig. Hun var rigtig glad ved, skriver hun, at vi således blev enige om at følges ad til de samme skoler, hvor hun og Jens havde været, det vil vist også blive rart for os, når vi kommer hjem, at vi så kan tale sammen om den tid, vi har tilbragt her, og for Nicoline har det jo især kære minder, eftersom det var her, hun første gang så Jens." -

Brev fra Sidsel Marie Nygård til sin kære bror Peder:
Nørre Tang, d.1. aug. 1883. (Først fortælles om et besøg derhjemme i Nygård) - - -"om søndagen var vi oppe at se Jens Troldborgs nye stuehus, det bliver rigtignok meget pænt. Bare Jens Troldborgs kone kunne blive rask, så kunne de bo rigtig hyggeligt, men det er meget tvivlsomt, at hun bliver rask mere. Vi var også en tur nede i Ellemose, der var Jens Troldborg og hans kone med, men jeg tror det tog en hel time at gå derned, hun gik imellem sin mand og bror Christen, og så skulle hun endda hvile sig imellem, og det var ikke længere end fra høkerens, der bor de i denne tid, stuehuset bliver i orden - så mat er hun." - -

Brev fra Sidsel Marie Knudsen til sin bror Peder på Askov højskole:
Troldborg, d. 2o. okt. (intet årstal)
"-- Du har det vel godt, kære bror, - -
Herhjemme har vi det ikke allerbedst nu for tiden, lille Laura og Julie ligger af skarlagensfeber, men Gud ske

lov dog i mild grad. Doktoren siger, det er slemt til at smitte, min mand har ikke haft det, bare han måtte blive fri, det vil jeg bede Gud Fader om - - Du vil nok undskylde brevet - - -ligesom jeg har skrevet lidt, bliver der kaldt pa mor, de vil ofte ses til,når de er syge. - Ja, Gud Fader giver mig kraft til at omgås disse små børn i kærlighed, at det gode, som er nedlagt i de små barnesjæle i dåben, ikke skal blive underkuet, men ved Guds nåde må vokse og trives." -

Brev fra Jens Knudsen til svogeren, Peder Nygård. Troldborg, d. 9. marts 1886. - - "- Igår morges kom den forventningsfulde stund, at Vorherre velsignede os med en lille pige - ja,vi havde rigtig nok ventet en dreng - men jeg er så usigelig glad, at min kære Sidsel har overstået turen og nu befinder sig vel ligeså også den lille pige. Din søster,Kirsten Overby, er her og vil blive og passe min Sidsel og barnet foreløbig -" . "Mine tre små piger beder mig hilse - de gør gode fremskridt i vinter, vi har jo lærerinde." -

Og endelig efter nok en lille pige (vor kære Stinne) kom sønnen, mens Far var til dyrskue i København. -

Kbh, d. 19.juli 1888. (Fars Fødselsdag) . " Min kære velsignede hustru! Det var knapt nok, jeg kunne lade være at græde af glæde, da jeg modtog efterretningen om vor lille søn og dit befindende, min Sidsel. Oh, hvor vor kære himmelske fader dog er god mod os, lad os dog ret takke ham for al hans nåde. - I dag er det en forunderlig glædesdag for mig Jeg var oppe på dyrskuepladsen for at modtage præmien- kun 9. med 5o kr. i en silkepung. I synes sagtens det er lidt. men det er også en samling af dyr, som man aldrig ser mage til, jeg er helt godt tilfreds, det kan have store fordele, at tyren er anerkendt på en sådan plads. "

Efter sorgens tunge tid var Mor kommet til Troldborg og Far fik lov at opleve nogle lykkelige år, inden han igen blev den ensomme mand. -

Sidsel Marie Ovesen Nygård, f. i Nygård 13.juli 1855, d. på Troldborg 14. okt.1893. -

Det kan ikke nægtes, at der er romantik over Fars første ægteskab. Der er rigeligt stof til en roman. - Han møder en ung pige fra en helt anden verden. Ved første møde er de klar over, at de er bestemt for hinanden. - Der er ikke lejlighed til at uddybe bekendtskabet uden gennem korrespondance,før de gifter sig. Men de er ikke i tvivl om, at de hører sammen. - Hvorledes skulle bedstemor forstå det, gammeldags og besindig,som hun var.- Derskulle sandelig også mod og energi til at tage den gerning op, som det ukendte liv i en vestjysk bondegård på den tid bød på. Hun kom som en skøn fugl til en fremmed kyst, hun kunne knapt forstå sproget, langt mindre sæd og skik. Men hendes dygtighed og tilpasningsevne hjalp hende gennem vanskelighederne. - Og Far ville gerne,hun skulle leve under de bedste forhold. Så snart han magter det,tager han fat på at bygge det nye stuehus. Men da alt er færdigt, dør hun fra ham. - Tiden under hendes sygdom og bag efter må have været svær for Far. Under byggeriet måtte husførelse og det krævende mejeribrug overlades til fremmed hjælp, der stadigt skiftede, Far havde selv nok at tilse,og børnene, der måtte skøtte sig selv - blev vilde og uregerlige. - Således så det ud, da Mor kom til gården. - Far har tit givet udtryk for den usigelige lettelse, han følte,da han mærkede den kyndige hjælp, der pludselig var givet ham. Han syntes, Mor var en fredens engel, der blev sendt ham, en stor byrde var taget fra hans skuldre, en helt anden ånd fik indpas i hjemmet, arbejdet i mejeriet kom i lave, og de forsømte børn blev trygge og glade, en længe savnet harmoni og lykke fik indpas. - Således har Far så ofte beskrevet det. -

Som følge af det nære venskab mellem Nygård og Troldborg havde Far kendt Mor fra hun var en lille pige, hendes brødre var hans bedste venner. - Den ældste, Chr. Nygård, var jævnaldrende med Far, og de havde begge fået deres fødegård 1877. Da morbror "Krejsten" ikke giftede sig de første ti år, forblev Nygård samlingsstedet for dem alle, indtil de selv fik hjem. 1887 kom moster Grethe til gården, hun var fra Sdr.Balle i Nissum, hun var meget yngre end morbror Krejsten. Morbror Niels blev gift med eneste datter i Grummesgård, Karen, der var Fars kusine. Peder, den yngste af sønnerne, købte 1892 Haugård i Nees og giftede sig med Marie Agger fra N.Byskov i Hygom.- Der var tre døtre i Nygård. Kirsten, den ældste,blev gift med Mads Øverby, sognefogden i Rom, og de to yngste,"Nygård små piger", Anne Marie og Sidsel, fik deres hjem henholdsvis i Ferring skole og på Troldborg. De fik begge en moderløs børnelok at opdrage, og moster Ann Mari fik selv kun een søn, Marqvard Grubbe, der 1955 døde som lektor ved Viborg Kathedralskole. - Denne udmærkede flok fra Nygård - og deres børn igen - har altid haft en udpræget familiefølelse,årets største festdage var familiesammenkomsterne. Man sagde i min tid, at børnene i Nygård havde 4 højtider: Jul, påske,pinse og deres fars fødselsdag(4.marts), faktisk var det, at hverken sne eller vand kunne holde gæsterne hjemme, og festen tog andendagen med. Morbror Krejsten oplevede sin 90. og sit guldbryllup. Mor elskede sine søskende, og vi elskede navnlig morbror Krejsten, jeg mener at kunne huske hans omtrent daglige besøg, da vi var små. Og han fulgte os, som var vi hans egne børn, til sin sidste stund. - I denne familie følte Far sig hjemme, og Mor bragte skønhed og lykke ind i hans tilværelse. -

TROLDBORG
gennem
6 generationer.

+++++ § +++++

Troldborg, vor slægts hjem i ca. 2oo år, har naturligvis sin historie, som vi, der holder af vort barndomshjem, gerne vil kende. Heldigvis havde Far, Jens Knudsen Troldborg, samme interesse, han vidste meget og var en god fortæller. - Vi har her prøvet at samle,hvad vi gennem ham ved om slægten gennem tiderne. Senere har vi gennem arkivet fået bekræftet det væsentlige. -

Som et udtryk for den kærlighed, vi alle nærer til det sted, hvorfra vor verden går, kan anføres, at vor søster, Laura på Bjerg, til sine børn udtalte ønsket om, at der på hendes gravsten måtte stå: født på Troldborg. -

Vor slægtsforsknings første udgangspunkt var en lille anekdote, der som en slags overlevering kunne besvare vort spørgsmål om, hvem der var vor stamfar. - Med sit sædvanlige lune fortalte Far: Den første, jeg har hørt om, hed Chr. Roesdahl, og han ejede Roesdahl, hvor han boede med sin familie. Han havde fire sønner. Når hans kone om morgenen kaldte dem ind til ders første måltid, stod hun ud ved køkkendøren og råbte: " Ov,Povl, Jens, Jep, sølle fåer, bette Povl kom til jær dåuer!" Ove var en brodersøn, men de fire var sønner af gården, om"sølle fåer"var et kælenavn til deres far, eller om han var blevet lidt affældig, vides ikke, men hun var hans tredie kone.- Denne lille historie giver os et fingerpeg om, at vejen til Troldborg går over Roesdahl. - Dette blev udgangspunktet, men var Chr. Roesdahl født i Roesdahl, det vidste Far ikke. - Det måtte vi selv

klare, og det var ikke så let. -

Roesdahl er en gammel selvejergård, den nævnes som sådan sammen med tre andre gårde i Engbjerg 1746: Jens Madsens gård i Engbjergby(en forhenv. ryttergård), Skidenvad og Smedshauge. - Allerede 1660 nævnes selvejerbonden Bertel i Roesdahl og Hvitsdahl,(der benævnes som et øde boel), med hrtk. ialt ca. 8 tdr. gl. matr. - Der synes at være arvefølge på gården de følgende looår. Men i okt. 1744 dør Povl Bertelsen 64 år gl. barnløs. - Efter ham kom Chr. Roesdahl, der køber gården i dec. 1746, men han må have været bosat der før, for han kaldes Chr. Roesdahl 1745-46 da hans kone og lille søn dør. Det synes somom han har haft en særlig tilknytning til Povl Bertelsen, en af sønnerne Povl må være opkaldt efter ham. - Imidlertid ved vi nu, at Chr. Roesdahl er født i Kaasgaard i Ferring 1711, og allerede 1610 og tiden derefter nævnes ejerne med navnet Jens Kaasgaard. Denne gård var 1688 på 7td. hrt. men er nu for største delen opslugt af havet sammen med en del af Bovbjerg skrænt. -

Chr. Roesdahl blev anden gang gift med Karen Jensdatter fra Herup i Dybe,[x] og de havde sønnerne Povl og Jens. Karens søster, Kirsten, kom til deres morbror Jens Madsen i Engbjergby,[2] deres mors fødegård, og her blev hun senere gift og bosat. - Fra 1775 findes et testamente, der beretter, at Chr. Roesdahl delte sit jordiske gods således: Den ældste Povl(F.1749) fik Roesdahl med tilhørende fordele og forpligtelser, Jens (f.1752) fik Smedshauge, som Chr. Roesdahl havde købt 1770, og de to yngste af tredie ægteskab med Maren fra Lund i Engbjerg købte senere ved hjælp af deres arv, Jeppe en gård på Harboøre, Noersgård, mens Povl d.y.(f.1764) købte Troldborg. De tre brødre sad nu i de tre nabogårde. -

[2] Ryttergården

Se stambavlen fra Engbjergby

T R O L D B O R G.

Povl Christensen kom til Troldborg ved giftermål 1791. - Troldborg var da en fæstegård,men 1798 købte han den del af gården,som hørte under Ryssensten(2-6-2-1-tdr.hrtk.) for 600 rdl. Barbara Michelsdt. var født på Troldborg 1751 og var enke efter Niels Larsen Nygård. Hun havde en flok børn, men sønnen hun fødte Povl Christensen døde,før han blev år gammel. -Povl Christensen benævnes som handelsmand. Det var vel mest heste, han handlede med, måske også gårde,han ejede i hvert fald også Suddergård i Bøvling,og da hans kone døde, flyttede han dertil og solgte 1809 Troldborg til sin brodersøn fra Roesdahl,Jens Kaasgaard Povlsen(f.1783).

Efter historieforskeren Oluf Nielsen var gårdens navn 1520 Troldbjerg,og den var på 5½ tdr.hartk. 1683 hørte der et øde boel til.

Da Jens Kaasgaard Povlsen købte Troldborg var den på 3-5-3-1⅔ tdr.hrt. tillige konge-,kirke-,korn-, og qvægtiende deraf +et stykke eng beliggende på Harboøre(hrt 0-0-2-1½ tdr.),og prisen var 2400 rdl. - vi nærmer os statsbankerotten 1813, så pengenes værdi var vel betydeligforringet. -Jens Troldborg, som han nu blev kaldt,havde allerede 1806 giftet sig med datteren fra Øster Klinkby i Houe,og samme år, da hendes far, Knud Laugesen, døde, købt Øster Klinkby(5-2-1-2¾-tdr. hrt.)for 600 rdl. Enken, Bodil Madsdt., døde på Troldborg 1822. - Far sagde, at Jens Troldborg også ejede Ålsgård i Engbjerg en tid. - Hvornår han afhændede disse gårde,ved jeg ikke, men Troldborg blev det blivende sted og altså vor slægtsgård.

Jens Troldborg døde 1842 om efteråret. Efter nyvurdering 1841 var gården ansat til 4-2-0-2 tdr. hrtk. med mtr.nr 9,mens et stykke ved Hygom skel fik mtr.27 og var

på 1-2-1-o-tdr.hrt. -

Da Troldborg er bygget om siden den tid er der kun lidt, der minder om ham, måske kun den sten,hvorved han bandt sin hest,når han kom hjem fra sine handelsture, den har indtil 1962 ligget midt i gården,men da den i bilernes tid blev til gene for færdselen,blev den flyttet til havens vestlige hjørne ud mod gårdspladsen. -

Om Jens Troldborgs liv og levned har vi det indtryk,at han var en dygtig og estimeret mand. Man sagde om han, fortalte far,(måske sagde han det selv), at han hellere så sine køer døde i stalden,end han ville snyde en mand for en daler. - Går vi til sognets protokoller, ser vi,at de to brødre, Chr, Roesdahl og Jens Troldborg, sad sammen i sogneforstanderskabet og skolekommissionen. De arbejdede bl. a. på som sognets tillidsmænd at få de to ulige sogne,Engbjerg og Harboøre, skilt i kommunal henseende, det bundfattige Harboøre burde være under statens forsorg. Men præsten, som jo dengang stod i spidsen for sognets styrelse, var af en anden mening, så de to kommuner hører fremdeles sammen,og nu ser det heldigvis anderledes ud. - Dengang boede sognefogden i Engbjergby,x) og lægdsmanden var deres farbror i Smedshauge. Disse tillidsposter,lød den kongelige ordre, skulle besættes med "hæderlige landboer, dog at degne hertil ej må beskikkes." 1850 kom Jens Troldborgs søn,Knud,til at beklæde disse poster.- Postgangen blev besørget af kørende post fra Lemvig til Harboøre,brevene til Engbjerg blev lagt ind på Troldborg, så kunne sognefogden omdele dem ved kirken næste søndag.2x) - Skolevæsenet i begge sogne blev ordnet 1827, da Jens Troldborg og Chr.Roesdahl sad i skolekommissionen. - Den første faste skole i Engbjerg sogn blev oprettet i

x) i Ryttergården se 2x)

degnen Højlands ejendomshus, der vistnok lå på skrænten bag kirken. Skolegangen før 1814 blev betjent af en skoleholder i lejet bolig eller af degnen, der oftest boede på Harboøre. Særlig indbringende har embedet ikke været, så sognemændene måtte i alle forhold huske på "at sognedegnen ikke bedre kan leve af fuglesang end andre." -

Men hvordan så Troldborg ud dengang? Det gamle stuehus i Roesdahl, husker jeg, der har Niels Bjerre desuden malet, men af Troldborg findes der intet billede, og ingen af de bygninger, der ligger der nu, er fra den tid. Den ældste er laden, og den er bygget i 1868 af gedigent strandtømmer. Det var i misvækstens år, da de ikke avlede stort mere end, hvad to stude kunne æde, men de blev også fodret godt, for de skulle til dyrskue i København.-

Vi har ingen beskrivelse af den gamle ladebygning, derimod findes i en gammel brandprotokol en vurdering og beskrivelse af stuehuset 1868 og 1877 med henholdsvis bedstefars og fars skrift. Deraf ser vi, at køkkenet lå i østlige ende af stuehuset, mens storstuen lå mod vest. Der fortælles, at bedstemor fik lagt bræddegulv, noget temmelig ukendt på den tid. En harboøremand kom til gården og så med undren det smukke gulv, der var bestrøet med hvidt havsand. Han lagde også mærke til, at der i krogen stod en spytbakke med fint tunget papir og sand, men han kendte ikke brugen af slig en luksusgenstand og gjorde som de brugte, der hvor han kom fra, han spyttede den brune tobakssaft ud på gulvet. Bedstemor skubbede "luksusgenstanden" nærmere og nærmere til ham. Om han troede, det var for, at han skulle beundre den, er tænkeligt, men da den stod lige under hans næse, udbrød han ærgerlig: "Hvis du e't flytter den tingest, Kårn Magreth, så spytter æ

fannemæ i en." - Gårdspladsen var betydelig mindre, stuehuset lå næmere laden, og nær indgangsdøren lå "æ bindsten", som Jens Troldborg bandt sin hest ved.Jernringen er væk nu, men jeg husker, at Per Bredkjær bandt køerne ved den.Vi kan måske kalde den "hovedhjørnestenen", da det er gårdens ældste sten. - Da far i 1883 byggede stuehus og stald, blev gårdspladsen større, og haven blev anlagt. Bedstefar rystede på hovedet og sagde:"De træer bliver aldrig så store, som du selv er." Han var vant til egnens forkrøblede kålgårde. - Jeg husker fra min barndom, at sneen ofte næste dækkede det gamle østerhus, den lå helt op til tagskægget,og vi kunne få en herlig slædetur helt hen til kostalden. Desuden var der i min barndom mejerihuset, men det havde far og bedstefar bygget - vist 1875, så det hører heller ikke til det gamle Troldborg. - Med minder fra Jens Troldborgs tid er det altså småt. Men der findes dog i familiens eje 4 sølvskeer med indskrift: J.C.S.H./A.K.L.D.H. 1792. - Det formodes at være Jens Smedshauge og hans kones initialer,de var Jens Troldborgs "Gudforældre",og de havde selv ingen børn.-Desuden var der i fars tid Jens Troldborgs sadel og stigbøjler, men da far ikke red, og hans præst - den senere biskop Olesen i Ribe - hver søndag red til kirke uden sadel,så overlod far præsten sit arvegods. -

Men det fornemste Jens Troldborg efterlod sig er desværre ikke i familiens eje. Det var et meget smukt og kostbart sølvkrus,som han skænkede sin datter i brudegave, kun dets historie er blevet bevaret for familien. -

Jens Troldborg havde kun een datter. Hun var meget smuk og sin fars øjesten. Hun hed Bodil. Da hun endelig blandt sine mange friere valgte en, gjorde hende far et mægtigt

bryllup for hende, hvor alle egnens notabiliteter var med. Der var musik og forridere til kirken, fest og dans i flere dage, vin og mad i overflod. Selskabet var vel nok noget blandet, voldsomt kunne det gå til ved den tids bondebryllupper, så man tog det kun som et hændeligt uheld, nærmest som en morsomhed, at en alt for øvrig danser kom til at jage benet gennem en prokuratorfrues fine silkekjole. - Bodil blev gift med Niels Chr. Jensen, Qvistgård i Rom, og hun var da 23 år. Det var i 1832. -

Mange skønne gaver dækkede BOdils gavebord, men skønnest af dem alle var et tungt, digert sølvkrus med låg og inskription, en gave fra Jens Troldborg til sin forgudede datter. - Dette krus havde sin historie, og for os at dømme var det - trods sin omtumlede tilværelse - et familiestykke. -

Det var altså ikke forarbejdet til Bodils bryllupsfest, men hvor kom det fra? - Havde vi nu haft kruset, kunne det måske selv have fortalt det ved sin indskrift. Men det er uden for vor rækkevidde. - Jens Bjerg, vor svoger, hævder, at det også i hans familie har spillet en rolle, og at det er kommet fra hans hjem, det har tilhørt hans oldefar, der som han hed Jens Bjerg og var sognefoged i Hygom. - Jens Bjergs kone hed Anne Catrine Nielsdatter og var fra Engbjergby, hendes far, Niels Andersen Mørk, var sognefoged i Engbjerg og ejede den forhenværende ryttergård i Engbjergby. - Om Jens Bjerg fortælles, at han var en såre retsindig mand, men ret selvstændig og ikke bangefor at sige sin mening og påtale, hvad han anså for uret. - På hans tid blev sognets jorde udstykket, og da ham mente, at "kongens mænd", som forestod udstykningen, gjorde sig skyldig i uretfærdighed og tog mod bestikkelse, påtalte han dette. Men han kunne ikke

fremlægge fyldestgørende beviser og blev idømt en bøde eller fængselsstraf. Bøden var stor, og penge havde han ikke, derfor måtte han vandre i fængsel, og der sad han i længere tid. På Bjerget findes blandt hans efterladte papirer en bog i kalveskindsbind, skrevet med hans smukke, sirlige håndskrift, en del af den har han vist udarbejdet der. - Hans kone savnede ham hårdt derhjemme, og da nøden var størst, gik hun til sin fætter i Smedshauge, som hun vidste, havde pengene. Og hun gik ikke forgæves. Han tilbød at betale den sum, bøden lød på, og modtog som vederlag det omtalte sølvkrus. Jens Bjerg fik sin frihed, Anne Catrine fik sin mand tilbage, men kruset havde hun måttet ofre. Måske havde hun haft det med fra sit velhavende barndomshjem i Engbjergby? - Således kom sølvkruset altså til Smedshauge. Hvorledes det kom til Troldborg ligger knapt så klart, men da Jens Smedshauge og hans kone ingen børn havde, er det maske gået med kruset som med de 4 sølvskeer, at det er arvegods til deres gudsøn på Troldborg, og så er det vel kommet 1817, da den sidste døde. - Det skønne klenodie blev så gemt hen, en dag skulle hans øjesten jo giftes, og til hende var det ikke for godt. -

Bodil og hendes mand begyndte i Qvistgård i Rom, men de havde bedre forstand til at bruge penge end til at holde sammen på dem, så en skønne dag var der ikke flere. Så begyndte de at sælge deres værdigenstande, og til sidst kom turen til sølvkruset. Det blev sat på lodsedler og vundet af Kammersgård i Hygom, der senere solgte det til dr. Ørom i Ringkøbing, og derved gled det ud af familiens eje. Da dr. Ørom blev bosat i København, besøgte Far ham der og så sølvkruset. Far fandt det meget skønt og kostbart, men det var ikke tilsalg. Far havde i hvert fald ikke råd til

at købe det. Det er altså tabt for familien, men måske kan man af indskriften læse sig til dens historie.

Bodil blev tidligt enke,og gården, pengene og sølvkruset var væk,tilbage stod hun med sine små børn, og de skulle leve. 1845 giftede hun sig med Povl Emmanuelsen, som Far husker som en arm, forhutlet bonde, der var noget af en origenal. Det var efter Jens Troldborgs død. Han var nabo til Troldborg og boede i en mindre ejendom, en del af det nuværende Dronninglund, mellem Engbjerg høje. Povl"Manuelsen"var meget nærig, vel ikke ~~udøn~~ helt uden grund. Han ville gerne låne - alt muligt - på Troldborg, det var billigere end at købe,navnlig hvis han kunne undgå at betale tilbage. "Aah, ku' du e't lån mæ 13 søm, det er li' bestemt det halve af 25." Hvis han betalte tilbage, blev det til 12. - Han ville gerne som andre gårdmænd til Lemvig om lørdagen. "Så tå'r a mi melmad i mi klæde og går ind til æ købmand og kræver en dram ind." Det var også dejligt billigt, for i enhver købmandshandel lå der dengang et brændevinsanker pa disken til afbenyttelse for kunderne. Ingen så småligt på antallet.- De havde en søn sammen, Bodil og Povl Manuelsen, men han døde som dreng. På begravelsesdagen - fortalte Far - kom Povl ind til sin kone og i en meget ynkelig tone sagde: "Har du et en lomklæ' til mig, Bovl, for i dåger det en dår, der skal grædes." - Det var ikke sunget ved Bodil vugge, at hun skulle dele livet med denne mandsling! -

Da Bodil døde blev Laura sendt derop med en krans. - Hendes gode veninde, Mariane Henriksen, fulgte hende, og de skulle naturligvis se liget, selvom de var børn. De lagde med bankende hjerte kransen ved kisten,og klemt ind til hinanden stod de og betragtede ~~de~~ den døde. -

Jens Troldborgs smukke datter lå der for de uforstående barneøjne som en gammel forslidt kone. - "Sikken tynd hals hun har,"hviskede Laura. Men det var for stor belastning for den lattermilde Marianes nerver, med en halvkvalt fnisen for hun ud af døren med den forbløffede Laura efter sig. Skamfulde luskede de hjemad. -

Bodils datter af første ægteskab boede i min barndom i Dronninglund. Hun hed Maren Kjerstin, og hendes mand hed Johannes Nielsen. Det var to rare mennesker,vi holdt af begge,men vi anede ikke,at vi var i familie med dem. Det vidste hun sikkert, for hun var altid så venlig mod os, nar vi blev sendt i et ærinde derop, hun gav os altid en stor "sukkerknald" eller et usandsynligt surt æble fra det gamle æbletræ ved gavlen, som vi ved at banke mellem to sten fik gjort "sødt" og spiseligt. Æbler var for os en stor sjældenhed. - Johannes var den sidste her på egnen, der kørte med stude, en sikker og rolig befordring, når det ikke var "bissevejr", for så kunne de godt,så gamle de var,stikke halen i vejret og blive ustyrlige. -

---

Jens Troldborg havde foruden datteren, Bodil, tre sønner, Povl, Knud og Peder, (f. henholdsv. 1807, 1817 og 1819) samt tvillingerne, Jens Smedshauge og Knud, f.1811. De døde 2-3 mdr gl., hvad vel også var en stor sorg for Jens Smedshauge, den gamle farbror. -

Efter Jens Troldborgs død blev det Knud.der overtog Troldborg, der da var på hrtk. 5-2-2-2 5/6,og købesummen var på 800 rdl. +aftægt 300 rdl. + pligter og rettigheder, hvortil hørte anpart i konge-, kirke-, korn- og qægtiende. -

-----

Af Jens Troldborgs sønner er det naturligvis min bedstefar, Knud Jensen Troldborg, der skal fortælles om, men de to andre skal også omtales.

Poul var den ældste, f. 1807. Han var en velbegavet knægt, alt arbejde faldt han let, men han var letsindig og ustabil,"venner" kunne han få nok af, han var vittig og slagfærdig. Han var en vagabonderende natur ,der aldrig selv stiftede hjem eller giftede sig. Skønt han var den ældste, turde hans far ikke efterlade ham gården, og Poul regnede med , at hans fars penge nok skulle vare ham ud, så han beholdt helst sin frihed. Men det frie liv blev ikke til gavn for ham. Pengene smuldrede hen, og han forfaldt til spil, sagde far, navnlig lotteri - spil, hvor han tit havde adskillige numre. - Det minder om Struenses "oprettelse af det fordærvelige tallotteri, som nærede folks spillesyge og voldte mange menneskers fattigdom." Poul døde fattig og vel også drikfældig, så han har ikke efterladt sig noget spor. -

Jens Peder var den yngste af sønnerne, f.1819. - Da han giftede sig med Mariane, en datter fra Øster Kringel i Engbjerg, var det ikke efter hans fars ønske, hun var ikke gårdmandsdatter, hun var rar og eftergivende, men Peder trængte til en kone, der kunne holde lidt igen på hans flothed. Peder holdt af skønne heste, red og ville være godt kørende. Han brugte "chenilje", som far kaldte hans flotte kørekappe. - De begyndte i Rom præstegård, men efter få år måtte de sælge og købe noget mindre. De flyttede til Engbjerg, først købte de en lille ejendom, vist Øster Neirup, men da en julestorm havde væltet bygningerne, solgte de. De boede også en tid i

Øster Kringel, men flyttede til sidst til sidst til Dronningborg, en lille ejendom ved højene, der ejedes af Knud Troldborg. Her døde de. -Ejendommen blev siden købt af Johannes Nielsen og lagt til Dronninglund, hvor Jens Troldborgs datter Bodil endte sine dage. Johannes Nielsen var gift med hendes datter, Maren Kjestin. - Peder Troldborg havde flere børn. En søn , Marinus Jensen, boede i Øster Kringel, hans efterkommere er agtværdige og noble mennesker, selv var han en mild og elskværdig mand, beskeden og dygtig. Nu er ejendommen solgt til fremmede. -

Far mente,at Jens Troldborg og Kirsten havde forkælet deres børn, givet dem en blødagtig opdragelse, noget kunne tyde derpå, kun Knud var blevet mere hærdet, han måtte tit undgælde for Pouls spilopper og gale streger, for Poul forstod ved sit charmerende væsen at gå sin far under øjne. -

Da Jens Troldborg 1842 lå for døden, var hans søn, Knud, inde som soldat. Det stod klart for ham, at Knud var den, han bedst turde overlade Troldborg. Der blev sendt bud efter ham, sagen blev ordnet, og Knuds fremtid blev knyttet til Troldborg. Det var dog først 1844 han han fik skødet af sin mor, samme år, som han giftede sig. -

Knud Jensen er født på Troldborg d. 7./1. 1817, -
døbt i Engbjerg kirke d. 16./2. s. å. -x)

Bæremor: Chr. Roesdahls kone Maren,

Faddere: Gregers Engbjergs kone, Chr. Roesdahl, Gregers Engbjerg og Eskild Vinkel. -

++++++++++++

x) død 1./12 1890

Karen Margrethe f. 4/2. 1805. d. 4/3 1878
Se Dybelbjerg.

Den første halvdel af bedstefars levetid faldt jo under enevælden, men under den folkekære Frederik VI, som havde hævet stavnsbåndet og gjort "bonden fri og lykkelig". De store landboreformer har jo nok også præget det fjerne Vestjylland, selvom de ikke var så besværet af herremandsvælde som øerne. Også dønninger fra napoleonskrigene med 1801 og tabet af vor stolte flåde 1807, tabet af Norge 1814 og statsbankerotten 1813 har altsammen tynget vort land. Dertil kom røret om politisk frihed med dens første udløber: stænderforsamlingerne - og "landsfaderens" død 1839. Kristian VIII turde og ville ikke følge folkets ønske, skønt han 1814 havde givet Norge en fri forfatning, der skulle gå mange år, før kongen, Frederik VII, gav den nye grundlov, midt i en hårdnakket grænsestrid, der havde udviklet sig til "Treårskrigen", hvis lykkelige udfald gav folket mod og tillid til fremtiden.- Og så kom den nye grundlovs gennemgribende reformer, der bragte liv og rejsning over landet, både åndeligt og materielt. Bedstefar var levende med i det alt sammen, overbevist højremand, livlig og ilter. - Også 1864 oplevede bedstefar - og modløsheden, tabet af Sønderjylland, bragte. Ja, dengang skete der også noget! -

1844 kom bedstemor til gården, I hende fik han en god medhjælp. De dannede sammen med deres to børn et skønt familieliv, som Far så tit har beskrevet og derigennem givet et smukt billede af sin alvorlige og rettænkende mor. Bedstemor var søster til Anders Grummesgård i N.Nissum Og Margrethe i Grøngård. De kom fra Dybebjerg i Dybe, deres far var født i Blåberg i Hygom og deres mor i Hyldgård i Nørre Nissum. -

At bedstefar gennem alle disse oplevelser er blevet en vågen og aktiv mand, forstår man. Derom har Far fortalt. Jeg var kun fire år, da han døde, så det er meget lidt, jeg husker om ham, men i min bevidsthed står han som en kærlig og stilfærdig mand, som tit tilsa os børn, når Mor var optaget i mejeriet. De store piger elskede ham, og de skiftedes til at sove hos ham om natten. Bedstefar sov i den såkaldte "æ bettestou", den lille stue mellem folkestuen og dagligstuen, foruden bedstefars seng stod der et bord foran en slagbænk, hvor to af de store piger sov.- Da Mor døde, tog Far også denne stue til sit soveværelse og senere til kontor. -

Den lille episode, jeg mener at kunne huske, foregår i Fars og Mors soveværelse - for os det skønneste rum i hele huset. Det er lørdag aften. Jeg synes at mærke, at huset skinner af renhed, der er kun eet tilbage, at få ungerne i bad. Foran bilæggerovnen er der anbragt en træbalje med dampende vand. Vi små farer rundt halvt afklædte for efter tur at blive løftet op af vor omhyggelige mor og puttet i det varme vand, der udløste et sandt frydeskrig. - Bedstefar nød også den levende hygge, men frøs nok om fødderne, for han havde sat sig med fødderne på bilæggerovnen og lagt en lille uldklokke imellem. Pludselig mærker Mor en sveden lugt, og til bedstefars sorg er den lille uldklokke ødelagt. -

Disse badescener har brændt sig ind i min bevidsthed, de gjorde lørdag aften i Mors tid til en festaften for os, bedstefar syntes nok det samme, han holdt så meget af Mor.

Senere, da vi blev flere, blev disse badescener foretaget i folkestuen ved kakkelovnen der. - (Jvnf. Viggo Johansens maleri: Børnene vaskes! -) Ja, da var min gamle

bedstefar ikke mere, men der var en anden attraktion, som var forbunden med stor forventning, Fars hjemkomst fra lørdagsturene i Lemvig. - Vi lyttede efter vognen, når den rullede ned i gården. Så kom Far ind med frisk, kold luft i sin kørekappe, med pisken i hånden og - måske med et kræmmerhus i lommen, ja, og mange andre spændende ting. Engang afslørede han en harmonika, som vi under grænseløs spænding flokkedes om. Vi kun - ne næsten ikke vente med at høre den, til Far havde spist. - De første toner var ved at tage vejret fra os. Vi undredes over Fars færdighed, aldrig havde vi hørt skønnere toner,-jeg venter ikke, at nutidsbørn skal forstå vor betagelse, de er jo opflasket med musik. - Når Far og moster Grethe fra Nygård konkurre - rede om første pladsen som harmonikaspillere, havde de en meget betaget tilhørerskare. -

Jeg må også mindes Fars aftensmad, når han sulten efter sådan en tur satte sig til bordet med Mors læk - kerier. Vi lejrede os omkring ham og fulgte med øjnene hver bid, Far tog. Jeg husker f.eks. i slagtetiden, så kunne det være et ristet fårehoved eller andet, Far syntes særligt om. Undertiden fandt gaffelen vej til en af de små munde. Alt imens Far fortalte Mor om sine oplevelser på turen. - Når "ritualet" var endt, blev vi små puttet i seng og sov ind, næsten inden Mors aftenbøn var sluttet. -

Men nu tilbage til bedstefar. Det blev en meget lang soldatertjeneste, han fik. Frederik d. 6. døde jo 1839, da lå bedstefar inde, og han kom til at stå vagt ved kon - gens båre. Den sidste del af tjenesten faldt under

Christian d. 8.-, men da krigen kom 1848, måtte bedstefar igen i trøjen, alle tre år! - Nu var han imidlertid blevet gift 1844 og fået gård samme år, så han var ikke glad for at skulle med. Det var en ren fejltagelse, at han ikke havde fået sit fripas. Han henvendte sig til myndighederne, men uden frugt. Så besluttede han sig til at ansøge kongen. Han drog til København. Det var ingen let rejse dengang. Far fortalte: "Han løb til Aarhus og kom ombord i en smakke, der sejlede til København". - Denne tur kunne han have sparet, ham måtte drage i felten, han fik ikke sit fripas. Og derhjemme gik så hans kone, Karen Margrethe, med sine to små børn. Det var ingen let opgave, hun måtte påtage sig, det var meget vanskelige tider og såre svært at skaffe hjælp til gårdens drift, men det værste var uvisheden om, hvordan det gik derude på slagmarken. Aviser var det småt med, og breve kom der heller ikke mange af. Varede uvisheden for længe, gik hun til Engbjerggård for at høre, om Morten Sørensens kone ikke havde fået brev. Morten Sørensen var bedstefars ven og soldaterkammerat. Også lærer Henriksen var en god ven og trøster i de trange tider. - Da rygtet om det blodige slag ved Fredericia nåede frem, blev bedstemor meget bekymret, general Rye var faldet, og under ham stod bedstefar. Hver dag havde sin bekymring. -

Da de tre år var gaet, og krigen endelig var forbi, kom soldaterne hjem, og sejrsjubelen var stor. - Der blev ringet med kirkeklokken og holdt stor takkegudstjeneste. Derefter var der fest på Troldborg. Der var spisning i laden for soldaterne og deres pårørende, og der blev danset i loen. Musikken tonede, og en lille dreng på tre

år stod og kikkede på alle de glade mennesker. Det glemte han aldrig, hans mor var igen glad, for hans muntre far var vendt uskadt hjem. - Ja, således endte den første sønderjydske krig! -

Kort tid efter hjemkomsten fik bedstefar tildelt krigsmedaljen, og samme år blev han sognefoged for Engbjerg sogn. I de sidste år blev han dekoreret med dannebrogskorset. -

Da Knud Troldborg giftede sig med Karen Margrethe Lauridsen (f.4./ 2. 1805) fra Dybebjerg, fandt hans mor, at der ingen brug var for hende på Troldborg, derfor tog hun imod Chr. Nygårds tilbud om ægteskab, med det raske svar: "Ja, det er lige mit nummer!" - Chr. Nygård var også blevet enke, han boede på en lille ejendom på Nygård mark og fik sin aftægt fra gården, som hun fik sin fra Troldborg. - Således gik det til, at Kirsten Troldborg blev begravet fra Nygård, men hun blev dog ført til Troldborg og begravet på Engbjerg kirkegård. - Far sagde, at børnene danse-de til hendes begravelse. - Kirsten Knudsdt. Troldborg døde 1854 , 69 år gl. -

Som omtalt drog bedstefar og søn til landsskuet i København 1869 med to stude. Det var et par pæne stude, de var fodret godt trods misvæksten. Men de fik ingen præmie, Derimod fik bedstefar og Far en dejlig tur ud af det , som de mindedes længe. De glemte imidlertid at skrive hjem, og bedstemor blev bekymret for dem. Hun klagede sin nød for lærer Henriksen, og han prøvede at trøste hende, men forgæves. - Da lod han , som han blev utålmodig og sagde: "Jeg ved egentlig

1/3. 1878

ikke, hvad det er du vil, Kårn Margreth, de to stude kan jo slå til at kaste dem hen for, og når du så får resten, så ved jeg da,at du er unarret!" - Det kunne bedstemor alligevel ikke stå for, hun måtte overgive sig,og det viste sig jo også, at hendes kære mand og søn kom velholden hjem. - Det var måske på dette skue, at Far fik lyst til at sætte noget ind på at fremstille noget fremragende, og bedstefar var indforstået. - Far holdt meget af sin mor, og hendes alvorlige kristelige indstilling tog hendes to børn i arv, selv om Far måske mest lignede sin far, dervar lysere af sind. - Ofte kom hun ind på kristelige emner,og folk ville gerne høre på hendes meninger om alvorlige spørgsmål. - Engang sad en mand og beklagede sig over sin egen ringhed i forhold til bibelens store: "Nej, man skulle være en kål som David," sagde han, "det var nøj helt andt." - Det forekom måske bedstemor lidt uægte, hun svarede stille: "Ja, David var jo også en synder, han begik både hor og mord." Manden så yderst forbavset på hende, som var det en overraskende nyhed og udbrød: " Gjor' David! Hva' gjor David? Det havde jeg ikke troet David til!" og hans interesse for sagen syntes udtømt, hans ideal var styrtet. -

Bedstemor var meget dygtig, det beviste hun ikke mindst, da bedstefar lå i krigen, men hun var gammeldags indstillet og havde svært ved at annektere det nye,der kom frem, da hun blev gammel. Da hun lå på sit sidste sygeleje, ville hun ikke rette sig efter doktorens råd, hun havde brok, og en operation var nødvendig, men hun sagde, at hun ville dø for Guds hånd og ikke for doktorens. Hun døde af koldbrand. -

Bedstefar var meget interesseret i de politiske rørelser, han oplevede jo provisorietiden, hvor bølgerne gik højt. Han var Estrup-mand, kongetro og fædrelandskærlig. Han var ilter og ivrig i en diskussion, og han morede sine meningsfæller ved hurtige og træffende udfald. Det kunne ske, at replikkerne blev lidt drastiske, når diskussionen gik højt, bedstefar kunne harmes, når modstanderne, som han mente anførtes af "de venstre degne med vildmandsskæg og balladehat", blev for ivrige i agitationen, "de render fra Ville og til Thøger til dje r.. røger", - udbrød han engang. Marie Aaberg, som hørte det og ellers var enig med ham i politik, slog hænderne sammen i et latteranfald og råbte: "Men Knud Troldborg dog!" Ja, det var den gang man sang: "Ned med Estrup, Scavenius og Ravn, ja, vi kan godt ta' kongen med, for han gør ingen gavn." Bølgerne gik højt i de tider. - Bedstefar oplevede ikke at se højre afløst af venstre, kredsen udmærkede folketingsmand holdt skansen i hans tid.

Også i åndelige rørelser var bedstefar - og ikke mindre bedstemor - interesseret. De omvandrende lægprædikanter, som kom på egnen, blev vel modtagne på Troldborg, og hverken bedstefar eller bedstemor lod deres pladser i kirken stå tomme om søndagen. - - -

Ligesom bedstefar var hurtig i sin tankegang, således var han også livlig i sine bevægelser, havde han travlt, kunne han selv i sine ældre år slår over i løb. - Han var forstående overfor de nye fremskridt, som hans søn gerne ville indføre i landbruget, mens bedstemor ikke altid så på dem med velvilje, men sagde: "Ja, ja, lad os se, hvad de duer til, det er ikke alt det nye, der er godt." - Det var jo også store omvæltninger i landbru-

get, den tid førte med sig, det var ikke at forlange, at en gammel kone skulle forstå det. Hun var jo også 12 år ældre end bedstefar. - Bedstemor døde på Troldborg d. 4./3. 1878, på sin lille sønnedatters eetårs fødselsdag, en ny lille Karen Margrethe. Bedstefar levede endnu i 12 år til 1/12.1890. - De blev begge 73 år gl. - -

Søster Laura skrev engang til mig: "Bedstefar døde et par år før mor. De sidste år var han af og til syg og lå i sengen. Når han så blev rask, husker jeg, han nu sad og holdt sin andagt i sin lille stue, (det var den vi kalder kontoret), og han sang flere sange, bl. a. "Kom I kære, kom at skue, Frelseren på Golgatha" eller "Jeg har hørt om et herligt rige." - Så gik han omkring, satte sig tit ude i kostalden på en malkestol. Hvorfor løb jeg dog ikke hen og slog armene om hans hals, det ville have glædet ham. Visad jo tit derude og legede med de små , mens Mor var i mejeriet om formiddagen, så fik vi bragt mælk og sukkermad derud. - Den sidste aften han levede - jeg var da 13 år - stod han op og trak uret op, og da de ikke skulde have grød den aften, sagde han: "Så tror jeg såmænd, jeg går i seng." - Om natten døde han uden smerter. - Men jeg er sikker på , at bedstefar havde fundet Gud som sin frelser." - -

Julie har fortalt, at også den nat lå de inde hos ham, og da de syntes, bedstefar trak vejret så underligt, kaldte de på Far og Mor. - Børnene elskede bedstefar, måske navnlig Margrethe. Men de tre store var noget vilde, de havde jo haft en syg mor, derfor tog bedstefar sig særlig af dem, og de ville nødig gøre ham imod. - Engang var Margrethe kravlet op på mejeriloftet og stod i den åbne loftluge og baskede med "vingerne" som en fugl. "Se jeg kan flyve, jeg kan flyve", råbte hun til de små nedenunder.

Da de så temmelig vantro ud, blev hun mere ivrig, og pludselig tog fantasien overhånd,hun hoppede ud i luften og styrtede ned på den stenede grund foran de forbausede unger. - Hun slap heldigvis nogenlunde fra det, men en skarp genstand ramte hendes næse og kløvede den næsten i to. - I det samme kom bedstefar og greb hende - hun slog sine arme om hans hals uden at ænse, at blodet løb ned over hendes ansigt."Jeg skal aldrig gøre det mere, lille bedstefar," klynkede hun grædende,da han bar hende ind, hun ville nødig gøre ham bedrøvet, hun havde jo så ofte lovet ham ikke at være så vild. - Heldigvis blev Margrethes smukke næse ikke skæmmet af arret. -

Kun tre år-efter bedstefars død-fik vi lov at beholde vor mor, så stod Far igen ene med en børneflok-denne gang på ni , og den mindste var kun et par maneder gammel. - - -

Knud Troldborg og Karen Margrethe havde kun to børn:

1.Kirsten Knudsen, f. 18/6.1845 - d.24/2.1911 -
g.m.Chr.Larsen Rønn, f.6/1o.1846,d. 3o/7.19o3. -

2. Jens Knudsen Troldborg, f. 19/7.1847 - d.31/8.1934.
g.m.Nicoline Frederiksen, f.14/6.1851 - d.9/1.1884.
2.g.m. Sidsel Marie Ovesen Nygård, f.13/7.1855 -
d.14/1o.1893 -

<u>Faster Kirsten</u> var en stærk personlighed. Hun lignede mest sin mor, hun havde hendes alvorlige livsindstilling og stærke retsfølelse, hun var smuk og klog og havde en kultiveret optræden. - Far fortalte, at hun havde mange friere, men hun ventede til den rette kom. En gammel mand advarede hende mod at være for kræsen. "Pas på, du ikke siger nej så længe, at du ikke kan

"komme i med"at sige ja." - Blandt fasters friere var der også en ung velhavede gårdmandssøn fra et af nabosognene. Han søgte en kone og mente vel, at faster var et passende parti. Da han fik nej, gik han til nr.2 på listen, hun var fra en nabogård, der fik han ja, og de levede lykkeligt til deres dages ende! -
På den tid vandrede mange originaler omkring fra gård til gård, de fik føden og logi for natten. - En af dem hed Wolfram. Han var en begavet - men forsumpet - afskediget skolelærer, en Wessel en miniature, der gerne gav et improviseret digt, navnlig til børnene til tak for sit ophold. Faster fik et meget smukt vers. Da pigen på gården hørte det, bad hun om et lignende for sig. Det kom omgående, men var en grov karakteristik af den arme pige til stor morskab for tilhørerne- .

Faster blev gift med købmand og møllerejer Chr. Larsen Rønn. De boede først på Harboøre, men købte siden Houmå i Houe. - Han var en elskelig mand, fin og nobel i sin tankegang og optræden. Til vi børns undren og glæde spillede han violin. - De havde selv otte børn. De blev holdt til nøjsomhed og strengt arbejde, de fik vel nok derfor uvilje mod landbrug, der oversteg deres kræfter, men til gengæld var faster meget omhyggelig med deres uddannelse. De blev sendt til realskolen i Lemvig, hvad der var ret ualmindelig dengang. Senere fik de lov at uddanne sig, som de ønskede. Jens siger dog, at han ikke måtte blive ingeniør, for de var ofte "ugudelige mennesker", så han kom til trafikvæsenet ligesom Lars, som, hun havde håbet, ville være præst. Men krudt var der i dem, de ville ud, kun Knud Troldborg blev hjemme ved gården, og den solgte han allerede 1935, og købte Strande teglværk.

2. Anna Ingstrup (f. 1874) var den næstældste, opkaldt efter sin farmor. Hun tog lærerindeeksamen fra Zahle, men blev gift med grossærer Carl Harris, Kbh. - Han døde under krigen, blev dræbt af en granatstump fra en flyver, da de begge spadserede på Dosseringen i Kbh. -

Børn: Caroline g.m. læge Rask, Kbh. - 2 Børn. -

Ella(1904)g.m. sognepræst Brun Mogensen, Fyn. -

1. Lars(f. 1873) uddannet til trafikassistent, bosat i mange år i Thurby, hvor han startede et savskæreri, der leverede dritler til mejerierne. - Derefter købte han en proprietærgård i Als,Østjylland, Poulsenseje, og endnu en stor gård, Stadsborg ved Auning. Han var en meget initiativrig mand, livlig og meget virksom. Men tiderne blev vanskelige, så han høstede ikke nogen fordel deraf, han måtte sælge igen. Hans trofaste og dygtige hustru, Caroline, f. Sparrevon, var en datter af førstelærer Ep. i Vestervig. I deres sidste leveår boede de i Kbh.

Deres søn,Reinold,(f.1/6.1906) er sognepræst ved Zionskirken i Kbh. og Datteren Ågnethe bor også i Kbh. Hun havde i sit første ægteskab to sønner, den ene er ingeniør den anden læge (navn:Krarup). Andet ægteskab er med direktør Kaj Jørgensen, de har også en søn. - Deres kusine,Grethe, Maries datter,blev, da hendes mor døde,opdraget sammen med dem, helt som datter af huset. Grethe er ansat i magistraten. Gift.

3 Karen Margrethe, f.1877, g. m. kontorchef v. Carlsberg krystalværk, Georg Semberg. Ingen børn. -

4. Cecilie Bolette, f.1879, g. m. Carl Outsen. De traf hinanden i Amerika og boede der nogle år, men de længtes hjem og bosatte sig i Kbh., til sidst havde de en cigarhandel på Triangelen. - Ingen børn. -

5 Knud Troldborg, f. 1880 g.m. Mathilde Pinholt, datter af førstelærer I. Gr. Pinholt, Houe. - De overtog Houmå, men solgte gården 1935 og købte Strande teglværk, som blev nedlagt under krigen og ødelagt af tyskerne. - De ejede St. Stausholm på Harboøre og den resterende del af Vester Lund i Engbjerg, begge dele er solgt, og de bor nu i Houe, sammen med hendes mor, fru Pinholt, som er over 90år og blind. -

En datter, Ingrid, er kommunelærer i Kbh. -

6 Marie Aaberg, f. ,g.m. komm.lærer Rahn - først Houe siden Esbjerg. De døde begge tidligt, hendes eneste datter, Grethe, blev efter moderens død opdraget hos Lars. -

7 Jens Aaberg,f. , g. m. Sara - Han rejste i sin ungdom udenlands, var bl. a. i Argentina, hvor han var ansat ved jernbanen, men blev kaldt hjem engang hans mor blev alvorligt syg. En tid var han i Spanien, hvorfra han eksporterede vin til Danmark. Senere blev han Tandlæge og bosatte sig i Skive. Han havde tre døtre, hvoraf den ene døde kort efter sin mors død. -

8 Carl Moe, f. , g.m. Johanne Hansen Dusgård -
Carl blev uddannet som manufakturhandler hos sin svoger, Carl Harris, der dengang boede i Vejle. - I sine sidste år var han bestyrer af Thurø by savværk, som Lars ejede. Carl havde ingen børn .

Børnene i Houmå var alle opkaldt efter slægt og gode venner. Der er nu (1960) kun Knud og Jens tilbage. -

På gravstenen på Houe kirkegård står- :

Gårdejer Chr. Larsen Rønn, Houemåe
f.6-10-1846, d.30-7-1903,
og hustru
Kirsten Knudsen Rønn
f. 18-6-1845, d. 24-2-1911. -

++++++++++++++++

Nygård er en slægtsgård, Mors far, Ove Chr. Nygård er født der, og hendes mor var fra Houvinkel. Da de begge døde 1877, kom Mor ud. I Tang i Gudum lærte hun husholdning og mejeri. Opholdet på Vallekilde højskole blev en stor oplevelse for hende, hun holdt meget af forstander Trier, og den sjællandske natur gjorde et overvældende indtryk på hende. Kunne det ske, at hun længtes efter sit barndomshjem , besteg hun den nærliggende Vejrhøj, derfra kunne hun i klart vejr skimte Jyllands kyst. - Mor skrev glad og begejstret om dette ophold, "Det skal altid stå som et lyspunkt i mit liv."

Den største opgave,Mor til at begynde med fik på Troldborg, var nok at vinde de tre børns kærlighed,der blev betroet hende. Det lykkedes hende så fuldt ud, de mærkede ingen tvang, men fandt den omsorg, der blev vist dem,som en ukendt tryghed, de gerne bøjede sig for. Den yngste, Julie, var kun 3 - 4 år, hun fattede en tilbedende kærlighed til den nye mor, som det jo snart blev, der holdt sig livet igennem. Det er navnlig gennem hende og Far, at vi synes, vi husker vor Mor, men også alle,der har kendt hende, skildrer hende som en sjælden god kvinde, kusinerne i Houmåe nærede samme beundring for hende, de mindedes hende i kærlighed og har sagt,atde fandt det forvandlede Troldborg som et sjældent skønt sted at komme. - Skønt jeg var 7 år, da Mor døde, husker jeg kun så lidt om hende, kun enkelte episoder står for mig. Jeg husker, at Mor, når hun smurte mad til karlene, ofte sad for bordenden ved det lange folkestuebord med den store brødskærerkniv og et sulefad foran sig. Rundt om hende sad vi, ivrige efter en smagebid. Alt var hjem-

melavet, det saftige rugbrød, det velsmagede sigtebrød, det nykærnede smør og rullepølsen og det røgede fårelår på sulefadet. Ja, det bød man på i en landhusholdning dengang, og da havde man de folk, man skulle bruge. - Mors omhu nåede os alle. - Og jeg husker, at hun tog et par af os ved hånden, gik over gårdspladsen hen til laden, hvor de tærskede rug på loen. Mor tog en håndfuld op, pustede avnen fra og puttede et par kærner i munden på sig selv og os. - Og jeg husker juletræet! Ja, for dengang havde vi juletræ fra gulv til loft, det stod oppe i havestuen med gaver og godter. Koldt var der, men hvem mærkede det,vi tog hinanden i hånden og sang, mens lys og barneøjne strålede omkap. Jeg husker, at Knud fik en lille vogn og pisk, som han henrykt galoperede rundt om træet med. Engang fik vi også slukket og lukket, før vi opdagede, at vi havde glemt lille Ove Christian deroppe. - Efter Mors død havde vi ikke juletræ, det var vist ikke almindeligt på egnen dengang. - Mors ydre husker jeg vist kun efter Niels Bjerres kultegning, som er tager efter et fotografi og hukommelse, Bjerre kendte jo Mor, Far syntes, det lignede så godt. Det har i alle årene hængt over Fars skrivebord, nu hænger det over Peders. - Mor elskede sit hjem,og det prægede det. Far har fortalt, at mange gange, når de efter en aftentur eller et besøg nærmede sig gården, kunne hun trykke Fars arm og standse, idet hun udbrød: "Mon der findes ret mange, der har så dejligt et hjem som Troldborg!" -

Det kunne godt være vanskeligt med tider og priser, som det jo med mellemrum er for landmanden. Kort efter, at Far og Mor var blevet gift, begyndte Far et gennemført regnskab over gårdens drift. Han førte en arbejdsdagbog

med indtegning af alt arbejdet vedrørende, hver afdeling, hver medhjælper havde sin konto, som nøje blev ført. Også familien havde sin konto, og de større begivenheder hjemmet vedrørende blev indskrevet. Disse bøger findes endnu på Troldborg.

I de rolige vintermåneder blev regnskabet gjort op og indført i hovedbogen. Mor fulgte det med stor interesse. I de vanskelige år var det navnlig spændende med resultatet, og når det forelå, spurgte Mor: "Hvordan står det, er der tilbagegang?" og kunne Far så svare: "Nå, det går lige rundt", - mere forlangte hun ikke - eller Far meldte en lille fremgang, udbrød hun lettet: "Åh, Gud ske lov!" - Fars skrivebord stod i den stue, der altid er blevet kaldt dagligstuen, der var det, han lærte mig bogstaverne. Den stue har altid været det centrale. Her var også Mors seng flyttet ind, da hun lå syg, den stue vendte mod syd, mens soveværelset, der lå bag ved, vendte mod nord, mod haven. Øst for dagligstuen lå entreen, hvorfra man kom ind i den "pæne stue", der igen stod i forbindelse med den store havestue med dør ud til en lille veranda mod øst. Der lå så den nyanlagte have, Fars stolthed. Mod gårdside i højde med havestuen lå to gæsteværelser mod syd. I gangen var der ikke opgang til loftet dengang, men den sjældent benyttede dør, der førte ind til den "pæne stue", hvor de fineste møbler stod. Jeg husker de smukke loftdekorationer, hele malerier, her og i de andre stuer. Far må have holdt en dygtig maler, Bråe, tror jeg han hed. Af døre f. eks. er der endnu nogle, der ikke har trængt til maling, de står, som han har malet dem, skønt der er lavet om på stuerne. - Vest for dagligstuen lå "æ bettestov"

det var bedstefars stue, og derefter folkestuen og dagliggangen med pigeværelset bagved. Mod nordsiden lå køkken, spisekammer og bryggers, hvorfra der også var udgang til haven.

Til Fars og Mors omgangskreds hørte foruden familien, Nygård og Houmå, også Ellemose, hvor den kloge og elskelige Jens Åberg og hans dygtige kone, Marie,boede. Hun holdt sit smukke hjem i mønsterorden, og alle omegnens gårdmandsdøtre måtte lære husholdning hos hende for at kunne regnes for helbefarne. Mine ældre søstre gik alle skolen igennem, og da hun var min gudmor, skulle jeg naturligvis også have lært hos hende, men hun døde, inden jeg blev gammel nok. - De havde kun en søn, Peder Åberg, der blev landinspektør i Lemvig og levede til han var over 9o år. Han var loår ældre end Laura, de holdt fødselsdag samme dag. Han var en meget agtet mand i sin by. -

Også pastor Moe kom de sammen med, den blide fru Moe holdt navnlig faster meget af. Dengang boede faster på Harboøre, de havde endnu ikke købt Houmå. Faster var ikke nogen særlig dygtig kusk, men hun kørte gerne en lille tur til Troldborg, der var ingen slemme sving. - En dag kom hun og fru Moe kørende i lunte-trav ind i gården. Far og mor havde ventet dem og stod på trappen for at tage imod. Men i stedet for at standse,luntede hesten videre. Fru Moe råbte forskrækket: "Men hvor vil De dog hen,Kirsten?" - "Ja, hvad ved æ av," svarede faster ærgerlig over den selvrådige hest, der først standsede ved staldøren, som heldigvis var lukket. -

Et lille indblik i dagliglivet får vi gennem spredte uddrag af Fars arbejdsdagbog, hvor han også fortæller om familiens forhold. Den er begyndt 1./7.1885. - Bemærkninger i ()er af mig. -

Kornhøsten dette år er 398 traver. -

1.novb. antaget en lærerinde.(Hun rejste igen 26./4.1886.

21.-) Jeg i Lemvig med smør og efter kraftfoder.

1886. -8.marts. Min kære hustru nedkom med en lille pige. (Mor var syg til d.26.apr. -Moster Kirsten var her fra 9.-21. marts - moster Ane Marie fra 21. -29. marts.) -

1.apr. overtaget forpagtningen af Vejhus fra 1.novb. (P.Bredkjær igen forkarl på Troldborg.)

1887 - 19.apr. hentet jordemor- født en lille pige, - min kære hustru og barnet begge vel. -

21. - Barn i kirke, døbt Kirstine.(Mor syg fra 18.- 27. april.)

5.maj - Min hustru i kirke efter lille Kirstine.

1o.juni. Til Chr.Nygårds bryllup.

1888 - 7.juli - Min kære hustru født en søn under min fra - værelse i Kbh. (til udstilling m. en tyr.)

19.aug. vor søn i kirke, døbt Knud Troldborg Knudsen. -

1889- 29.jan. hentet doktor til far.

31.jan. hentet Hygom præst til far.

(Bedstefar var syg fra 28.jan.- 21.marts).

Søndag d.31.marts aften kl.11 døde vor kære eneste søn, lille Knud, 8½ md. gl. -

7.apr. - vor lille søns begravelsesdag.

(Således endte drømmen om den søn der efter 7 piger endelig kom. Vi græd alle med Far og Mor, og som sædvanlig i glæde som sorg søgte vi også vor ven, Per Bred - kjær, han vidste altid råd. Og skønt han var ligeså sorgfuld, fandt han på sin drastiske måde trøstens ord:"Pyt med det, vi får snart en Knud igen." Så var vi beroliget

og det kom til at passe som alt, hvad Per lovede os-).

23.sept. Min kære hustru nedkom kl. 5¾ eftermiddag med en stor dejlig dreng, ret en nådegave fra Herren! og en erindring om vor lille kære eneste søn Knud, der blev født i fjor, mens jeg lå i Kbh. og døde d.31.marts d. å. (Mor syg til 3.okt.)

1.okt. Jeg i Lemvig med Kirsten Overby.

1890 - 2.sept. hentet jordemor. Kl.8¾ nedkom min kære hustru med en søn.

3.sept. Jeg i Overby efter Kirsten.

(Bedstefar syg og sengeliggende fra 1.aug.-10.novb.)

5.sept. hentetpræst til far, der ønskede den hellige nadver. Vor kære lille søn hjemmedøbt. Navn: Ove Chr. Nygård Knudsen. (Mor syg til 16. sept.)

24.sept. Stinne indlagt på epedemisygehuset i Lemvig for gastriskfeber.

11. okt. Indhøstet ialt 406 traver her hjemme. Den rigeste høst såvel i fylde som i kærner, jeg endnu har oplevet.

1.dec. døde vor kære gamle far,morgen kl.2. - Han hensov blidt og roligt, gik rask i seng om aftenen.

9.dec. blev vor kære gamle far begravet, mange mennesker fulgte ham til graven. -

1891 - 5.apr. konfirmation - vor kære ældste datter Margrethe konfirmeret.

6.marts i Nees med P. Nygård på gårdhandel.

(Fra 22.maj - 27.juni lå Far alvorligt syg.)

5.juli i Nees i besøg hos P. Nygård i Haugård.

24. - iLemvig at forevise afkom af tyren "Engbjerg d. 2."

1892 - 5.apr. om natten kl.1 ned-kom min hustru atter med en søn. -

9.apr. solgt en tyr til en kommission fra en kvægavls forening imellem Horsens og Vejle for 925 kr. samt det halve af præmien ved amtsskuet første år.

13.apr. kom dyrlægen for at undersøge den solgte tyr, som blev indsprøjtet med tuberkulin. Temperaturen steg på skærtorsdag til 40,3 gr. Ved indsprøjtningen viste temp. 38 gr. -

18.apr. 2.påskedag barn i kirke. Navn: Peder Nikolaj Vinkel Knudsen. -

1892, 3o.apr. rejst til Horsens for at få en afslutning på tyrehandelen. Da køberen ikke mente, at den bestod prøven med tuberkulin blev den kasseret. -
3.juni til P.Nygårds og Marie Aggers bryllup i N.Byskov.
1.novb. til bryllup hos Johs.Nielsen, Dronninglund. (deres datter Marie bl.g.m. Søren Mosgård, Fjaltr.)
1893, 12-16. jan. frost i denne tid, indtil 2ogr., vist den strengeste siden 1885. -

29.aug. Min kære hustru nedkom med en søn kl.5, eftermiddag, nu den 5. søn efter 7døtre, hvoraf 4 sønner og 5 døtre er levende. -
11.sept. Min kære hustru meget syg. Doktoren har været her.
12. Doktoren har været her igen i dag. Sygdommen er blodårebetændelse, meget farlig, dog lidt håb. -
15.- Min hustrus tilstand lidt bedre.
16.- Jeg i Lemvig hos Doktoren.
21.- Hentet præst i Hygom.
25.- - doktoren.
3o.- - sygeplejerske. Min kære hustrus tilstand meget betænkelig.
2.okt. Min hustrus tilstand dårligere, meget lidt håb, en af de mørkeste dage i mit liv, venter på Herrens hjælp.
6. - efter dokboren.
14. - Min kære dyrebare hustrus dødsdag efter otte korte , men lykkelige års samliv. - Herren gav,Herren tog, Herrens navn være lovet! Hun gik salig hjem, men få har mistet, hvad jeg har mistet i hende. -
2o. - Min kære hustrus begravelsesdag. - Over 2oo mennesker fulgte hende til graven. -

---

Af søster Julies dagbog skrevet 1893 med en klar barneskrift. Julie var da 13 år gammel.

++++++++++++

Min kære Mor sang de to første vers af den salme: Jesum, Jesum, Jesum sigter - noget før hun sov hen, hun sang den for sidste gang sammen med Far. Jeg ville så gerne have været oppe dengang, det var så kønt at høre de to elskede synge sammen for sidste gang - aldrig mere her på jorden, men engang mødes vi alle med vor kære moder, Sidsel Marie Knudsen.

Den aften min kære mor var så syg, da stod jeg inde hos hende, så sagde min kære mor til mig, "lille Julie, det skal du ikke være bedrøvet over, det er jo Guds vilje, dersom jeg skal op til ham, men du kan jo bede for mig, er det så hans vilje, så er det jo det bedste, så må du ikke græde, for det er jeg ked af, Jeg kan jo godt blive rask igen, dersom det er Gudfaders vilje. - Og nu er min egen kære mor taget fra alle hendes børn, det er rigtig nok en stor sorg, men det er jo Guds vilje, og det er altid den bedste.-Det var om natten i oktober 1893. Om morgenen fik vi det at vide, vor kære Far kom op i kammeret, vi lå og var så kælne, men da vi så vor far var så bedrøvet, så spurgte Stinne, om Mor var meget syg, og jeg spurgte, om hun var død, og så sagde vor Far ja, og vi græd sådan af sorg, thi nu var vi alle moderløse for anden gang. Det var rigtignok en stor sorg. - Da vi så kom ind og så, hvor kær hun var os, tænkte jeg, det bliver skønt at mødes med Moder oppe hos Jesus, der er godt at være. -

Julies dagbog fandtes i hendes kommode efter hendes død. Hun blev 80 år.

++++++++++++++++++++

Far gik så stille med sin sorg, den tomme plads kunkunne intet fylde, den glæde og alt det gode, Mor havde spredt om sig, lyset over hverdagen, var borte. Hun var så ung, kun 38 år, da hun døde. Far kunne dårligt tåle at have fremmede om sig indendørs, han var bedst tilpas, når hans store piger kunne ordne det huslige. - Jeg tror han levede i den svundne tid uden derfor at forsømme den nærværende. Det var som skulle han leve op til en anden verden. I sin ungdom havde det grungtvigske livssyn ligget han nærmest, således som forkyndel - sen i Ryslinge havde grebet ham, nu var det, som han efterhånden gennem missionen fandt den hjælp og støtte, han trængte til. - Samme år, som Mor døde, var det, at den store harboøreulykke satte hele landet i røre, ikke mindst ved pastor Moes ligtale, der blev slået mægtigt op i de københavnske dagblade. På Harboøre skete der nærmest en hel omvæltning, som var forberedt ved bl.a. den såkaldte„brændevinsprædiken", der alt sammen er beskrevet så udmærket i Erik Bertelsen„Harboørefolk". - I Engbjerg var der også en lille flok missionsfolk, de holdt deres møder hos lærer Henriksens enke, der boede i et lille hus nær skolen. Far søgte trofast disse samtalermøder, selvon den selvbestaltede leder, Hans Melvej, ikke kunne anerkende Far, som en ægte missionsmand, det var Far nok, at Gud havde antaget ham. Det snævre var Far så fjern, jeg synes betegnelse: et ydmygt Guds barn passer på ham, men menneske-gunst søgte han ikke. Gennem den udvikling, hanhavde gennemgået ved at se andre forhold end de hjemlige, ved hans naturlige glæde over livet, der også fik lov til at udfolde sig,-men måske mest

gennem de tunge sorger, som blev ham så rigeligt tildelt, blev han et hoved højere end de fleste af hans samtidige. Det tør jeg vist uden modsigelse som hans datter nedskrive, det har vi mærket så tit. Navnlig da vi voksede til, mærkede vi Far's forståelse og tillid uden stramme forskrifter.

Da Mor døde, var hendes ældste kun 7 år, men de tre store måtte så unge de var, prøve at tage del i ansvaret og være med at bære de byrder, der lå til dem i det tomme hjem. Margrethe var 16½ og Laura 15½. De var begge i Pladser, og Margrethe var bundet for vinteren, mens det var meningen, at Laura skulle have været hjemme for at hjælpe Mor. - Det blev derfor hende, Der tog den første tørn. -

Laura har fortalt, at da hun engang sad ved Mors sygeleje, talte hun om sine små børn, som hun bestandig tænkte på. Hvorledes skulle de dog klare sig uden mor. "Hvis jeg skal dø, lille Laura, vil du så tage dig af dine små søskende"? - Det glemte Laura ikke, hun holdt sit løfte. Det gjorde vel også sit til, at hun prøvede på at være sine små søskende i moders sted. Hun tog trofast sin gerning op, og Far forstod hendes vanskelige stilling, han støttede hende på alle måder. Nu bag efter har hun sagt: "Hvor var Far let at gøre tilpas, han var så mild og god - ikke mindst i de første år. - Han forstod mine vanskeligheder".

Der var naturligvis mere end en 16 årig kunne magte. - Alene den store husholdning, der var mange folk dengang, måtte indskrænkes. Arbejdet i mejeriet krævede en kyndig hjælp, som Laura naturligvis slet ikke kunne tage sig af. Derfor besluttede Far sig til efter fasters råd at sende mælken til det nyoprettede mejeri i Tørrig og nedlægge

sit mejeri - hans stolthed! -. Der var nok at tage fat på endda. - Moster Kirsten mente, Laura var for ung til at tage Mors gerning op, hun tilbød sin datter Ingeborg som hjælp, men Far befandt sig bedst blandt sine børn, og Per Bredkjær, vor trofaste hjælper, sagde god for Laura på mosters forespørgsel. -

Så skiftedes Margrethe og Laura en tid til at være hjemme, men de skulle jo også ud. De var begge på høj - skole og i pæne hjem for at lære husførelse, hos Marie Aaberg i Ellemose fik de måske den bedste oplæring, men også flere andre gode pladser havde de. Men allerede1897 blev søster Margrethe gift med Vilh. Rønn, Harboøre, så det blev Laura, der måtte tage den ansvarsfulde gerning op at være i mors sted for sine små søskende. Ogsa Julie gjorde sit,efterhånden som hun voksede til, men var de begge ude, måtte vi have husbestyrerinder, og disse perioder holdt vi ikke af, da holdt vi mest af at være ude så meget som muligt hos Per Bredkjær, han tog gerne mod vor hjælp. - Far havde sit at arbejde med, han vedblev at være foregangsmand indenfor landbrug og avlsdyropdrift, han fik sin stald fyldt med smukke køer af ren jysk race,der altid var sikker på at tage præmier hjem. Også mange offentlige hverv tog hans tid, det var ikke alene i vore øjne, at Far var - for at bruge et gammelt udtryk - den bedste blandt ligemænd, han var agtet og respekteret af alle, det mærker jeg endnu den dag idag.

Straks efter Mors død tog Faster i Houmåe den lille Adolf med hjem, og der blev han et årstid. De ville godt have beholdt ham, men da kunne Far ikke give slip på sin lille dreng. Senere da morbror Peder og Moster Marie i Haugård gerne ville have ham, de havde ingen børn, turde Far ikke sige nej, han mente, at der kunne Adolf få det

bedre end i sit moderløse hjem. Moster Marie blev ham også en god og omhyggelig mor, når han var på besøg på Troldborg, kunne vi ikke noksom beundre, hvor fin han var i tøjet, der kunne vi ikke nær måle os, men trods alt holdt Adolf mest af sit eget hjem og sin egen far, og han ville helst være hos sine søskende. Når han og Peder kom sammen, kunne de i flere minutter le og le af glæde over gensynet. Far var tit i tvivl, om han havde gjort ret i at skille søskende ad. -

Og så var der jo den lille Ove Christian, som Far også måtte slippe, han døde af difteritis, da han var 5år, "den bedste af dem alle", sagde Far.

Vor skolegang var begyndt, og vor lærer var en god og på mange måder en meget dygtig mand, men han forstod ikke børn, han var ikke pædagog, så han fik ikke stor indflydelse på os - men vi holdt af ham. Far sad i skolekommission alle de år,jeg gik i skole, og han ville også gerne hjælpe os f.eks. med vore regnestykker, når tålmodigheden slog til. Jeg husker da Far hjalp mig med bogstaverne, jeg stod ved siden af ham ved skrivebordet,mens han med sin lommekniv som pegepind fulgte med i ABCen. Jeg husker også, at han første dag fulgte Stinne og mig til skole, vi begyndte samtidig. Det var til den gamle lærer Henriksen, der døde kort efter, og til hvis børn,vi altid har følt os tilknyttet. Ikke desto mindre, fortæller man, at jeg åbnede venskabet med en lille holmgang med Stinus Henriksen, en alle dage overmåde fredelig mand. Det var sikkert ikke uden grund, at jeg, hvad jeg også husker, har prøvet at blive sendt ud i gangen for at få en endefuld af Far. - Om vi børns indbyrdes forhold, mindes jeg kun godt, jeg som den ældste havde vel førerskabet, som vaklede efterhånden, som Knud voksede til,indtil den sidste afgørende korporlige kamp, som belærte mig om, at det var sidste gang, hvis det ikke skulle ende med et forsmæde-

ligt nederlag. Siden da blev uoverensstemmelser ordnet ad forhandlingens vej. -

Jeg husker ikke ,at Far tog aktiv del i arbejdet derude, vi havde altid god hjælp, men i høsten måtte alle, der kunne, tage sit job. - Naturligvis måtte vi børn til enhver tid gøre nytte ude eller inde. Julie og jeg arbejdede godt sammen, vi havde mange fornøjelige timer, når vi i høsten fulgte efter Per Bredkjær de lange skår igennem. Vi skulle også støtte pigen,der fulgte Kristian, ved at binde de neg, hun lod ligge i skåret. Nåede vi det ikke, måtte vi snuppe dem på tilbagevejen. - Jeg husker leens klang i de stive rugstrå, og den festlige lyd hver gang leen blev hvæsset og ikke mindst de frydefulde slag, der meldte, at nu var de sidste stå faldet for denne gang. - Havde vi en regnvejrsdag, hyggede vi os i laden, der skulle bindes bånd til at sammenbinde negene til "tvillinger" for at lette indkørselen. Sa sad vi på en malkestol med det fine knippe rughalm foran os, som Kristian først havde tærsket kornet af med sin svingende plejl og lagt foran os. Det var en hyggelig afveksling fra de strenge solskinsdage. Her kunne Stinne være med, hun holdt ellers mest af indendørsarbejde, her gik pasiaren næsten som i "æ bindstou". Engang imellem kikkede far ind, måske for at se,om det ikke blev til ene løjer. - Kørte vi korn, måtte vi anderledes lægge kræfter til enten ved at lægge læs på eller ved at tage fra i "gulv" eller lad. For mig står det som en humørfyldt tid, var det strengt, nød vi pavserne mellem læssene, mens vi ventede på, at det svingende læs med de dampende heste skulle formørke portåbningen. Det var næsten altid solskin i høsten dengang! - Og lugetiden! Ja, da måtte vi også være med, og da var der penge at tjene!!

Vi måtte dengang møjsommelig kravle med ombundne knæ række op og række ned. Det gav for børnenes vedkommende 2 ør pr. række, så vi kunne godt engang imellem tillade os at hente en sodavand og en "jødekage" hos høkeren. Kristian lagde gerne pengene ud,og på vor "lønningsdag" så han gerne stort på det lille mellemværende. Han var af den slags, der blev i sin plads år efter år. På skiftedagen sagde Far bare: "Ja, du bliver vel,Kristian," så var det fæstemål i orden. Ofte kunne vi unger være slemme til at drille ham, men han hørte nu engang med til gården. Da han blev for gammel til at fylde sin plads og måtte have en lettere, følte vi det, som skulle han første gang ud blandt fremmede. -

Efter sludfulde efterårsdage med roerbjærgning glædede vi os til vinterens fredelige hjemliv. Når vore huslige pligter var overstået, skulle vi også sy en vis tid,inden vi fik fritid til at gøre,hvad vi ville, vi havde gerne en bog liggende, som vi tyede til og længtes efter. Laura havde plan i arbejdet. Da vi var store nok til at holde en pige ude, blev arbejdet fordelt. - Når morgenmalkningen sammen med Per Bredkjær var til side, måtte vi sørge for davre til karlene; stuvede kartofler m. flæskestumper og kogt mælk med grød i. Vi pigerne, spiste i køkkenet. Lidt senere fik Far sammen med Laura kaffe i sin egen stue, "æ bettestou", det nuværende kontor. Så var det snart tid til formiddagsmellemmad til karlene. Det var dog måske kun om sommeren. Til middagsmaden samledes vi alle, men allerede en time efter skulle karlene have kaffe. Far fik sin kl. 3. - Karlenes eftermiddagsmellemmad havde vi under Lauras tilsyn smurt om formiddagen. Hun har lært os,at smørret måtte nå helt ud til kanten og smøres på skivens største flade. Tykkelsen måtte også overvåges. Far og Laura spiste til aften lidt senere. Og endelig sluttede dagens måltider med kærnemælksgrød og

mælk, ingen skulle gå sulten i seng. - Ved vinterlid, Når vi efter dagens arbejde, der endte med aftenmalkningen, samlædes under lampen ved det lange bord i folkestuen, fik vi handarbejdet frem, og så kom Far og satte sig mellem os med en bog og læste for os. Jeg kan huske, hvor vi havde det travlt for at være der straks, det var dagens bedste tid. Jeg kan ikke rigtig huske på hvilken tid på dagen, Far holdt andagt med sin husstand, det var vist lidt forskelligt, men jeg kan huske, at søvnen tit overmandede Per Bredkjær, da han blev ældre, han kom jo tidligt op. -

Vor kirkegang måtte vi heller ikke forsømme, og vi har lige siden Moes tid haft gode missiomspræster pa en enkelt undtagelse nær, den sørgeligt bekendte pastor Anton M. Jensen, han var vor præst, da jeg skulle konfirmeres. Han begyndte sin gerning som en rask, flot mand, der jo nok mente sig i stand til at føre harboøreboerne ud af "vankundighedens mørke". Hans prædikener kunne ikke gøre det, men så fik han oprettet et sogne-bibliothek med en masse - efter menighedens mening - ugudelige bøger. Det syntes, som de fik medhold ovenfra, for en tordenvejrsnat slog en lynstråle ned og brændte både præstegård og bogsamling. Også en foredragsforening fik han startet, men missionsfolkene kunne han ikke omvende. Det blev helt småt med kirkegangen, da det blev klart for folk, at han var unitar og holdt spiritistiske seancer. Af den mand skulle jeg naturligvis ikke konfirmeres, Far sendte mig til Hygom til pastor Agger. Pastor Jensens tid blev ikke lang på Harboøre. Kultusminister J. Bjerre, der var her fra egnen, imødekom deputationen, hvoraf Far var medlem, og skaffede dem af med den uheldige præst. - Pastor Jensen endte desværre som et rystende vrag, der hverken kunne tale el. skrive.

Efter min konfirmation var jeg fire måneder i huset hos pastor Agger som barnepige, inden de rejste til Bornholm. Det var min eneste tjeneste. Derefter kom jeg hjem, og vi pigebørn hjalp igen hinanden. I en periode var Laura syg, da stod Julie for husholdningen. Hendes sygdom var vist en lille gren af T.B. - Så begyndte jeg at gå op i skolen som præparand. Jeg skulle også læse lidt, det havde hverken jeg el. min lærer nogen alvorlig forståelse af. Peder Henriksen gennemgik den samme skole. Da foråret kom, tog vi begge til Nissum, og derefter var det kun i ferietiden, jeg opholdt mig hjemme. - - -

I 41 år var Far enkemand, han var kun 46, da Mor døde. - For mig står det, som var der noget fjern over Far i min barndom, ikke tungsind, han var af naturen mild og forstående, men bag hans lyse smil og venlige væsen lå der ofte vemod. - Det var vist egentlig først, da vi blev voksne, at vi kom til at stå Far helt nær og mærke den forståelse og kærlighed, der fulgte os i så rigt mål. Vor respekt og kærlighed udvikledes til større fortrolighed. Far viste aldrig smålighed og snæversyn, han praktiserede frihed under ansvar. Det havde enkelte af missionsfolkene, som han sluttede sig til, ondt ved at forstå. -

Laura vandt Fars fulde tillid og respekt, og vi forstår, ikke mindst nu, vi kan vurdere det, hvad hun gav gennem sin dygtighed og retsind. - Efter at vi havde haft mæslinger, blev hun også syg, der fik hendes helbred et knæk, som sporedes hele livet. - 1906, da Laura var 28 år, blev hun gift med Jens Bjerg i Hygom. Hendes søskende var nu alle ved at være voksne, så Mors ønske havde hun opfyldt, og en ny gerning ventede hende. -

Samme år blev Julie gift med Mads Jensen, Kirstinelund i Tønning. De købte gård i Træden ved Brædstrup og bosatte sig der. - Julies kærlighed til Far og barndomshjemmet mindskedes ikke, hun elskede at holde ferie på Troldborg med sine, os små drenge, og hun modtog altid os med åbne arme. -

Og Fars dagbog fortsætter:

1893. 11. novb. Jeg i Ribe sammen med Jesper Ovesen, Engbjerggård, hos biskoppen om at få Skousen til lærer og kirkesanger i Engbjerg.

21. - frygtelig ulykke på Harboøre, 26 fiskere druknet på havet om morgenen mellem kl.5 - 6. -

27. - stor begravelse på Harboøre af de forulykkede fiskere, flere tusinde mennesker til stede.

1894. 9. febr. Chr. Nygård og jeg i Ferring samt i Houmåe for at se til min lille Adolf, som er syg. -

7. marts. I Rom til begravelse: P. Eskildsens jordefærd. (P.E. var gift med mors moster Line. Efter ham er alle Peder N.V. i familien opkaldt, hvorfor ved jeg ikke, men det gav i kontanter 5o kr. - Desuden har Peder K.T. af Ingeborg Højvang fået et smukt "stenkrus" med sølvlåg, som har tilhørt ham.) -

18. apr. I Vandborg forsamlingshus at høre Chr. Bjerre. (Pastor Chr. B. var født i Kokholm i Tørring og havde som dreng tjent på Troldborg, hans forældre var Fars venner.)

2.juni. I Lemvig efter P.Bjerre og hustru. (Bror t. Chr.)

4. -. Med P.Bjerre og hustru i Bovbjerg.

4.juli. Hentede provst Chr.Bjerre i Lemvig. (Ane Bjerre, deres mor, boede da ved Hygom høkers. Enke.) -

4.aug. Jeg omkring at bedømme huslodder til præmie.

29. - På Harboøre at stemme på valgmand til Skive(Kr.Gaj)

16. novb. Min lille Adolf hjem fra Houmåe.

1895. 31.marts. Laura rejst til Vældegård højskole pr Gentofte.(I den tid var Margrethe husbestyrerinde. - Desværre er dagbogen fra 1895 - 19o2 gået tabt.) -

1902. 29.aug. Jeg rejst til P.Elkjær og Langholt for at købe tyr. På rejsen besøgte jeg Søren og Chr. Roesdahl. -

1903. 29.juli. Jeg i Houmåe at se til Chr.Larsen,som er syg. - Han døde samme aften. Es.4o. 6-8. -

4.aug. Jeg til begravelse i Houmåe. -

22.- Jeg til Mads Overbyes begravelse.

1904. 31.jan. Vor kære gamle ven Jens Aabergs dødsdag.

5.febr. Var i Ellemose til Jens Aabergs begravelse.

19. - Flyttede for lærer Skousen, 2 læs til Strande.

4.juli. - Med familien i Nissum.

5. - Jeg på Harboøre at gennemse kommuneregnskabet.

9.- Knud og jeg i Esbjerg til dyrskue.

4.aug. Knud og jeg rejste til Skjern med tyren til amtskuet.

6.- hentet Knud og mig ved Bonnet st. - Tyren blev trukket hjem.

15.okt. kørt Laura og Julie til Houmåe.

29.- Jeg i Lemvig med Laura, Julie og Nicoline.

1.novb. Flyttedag. -Kørt Julie til Bonnet.

23.- kørt for Laura og Bodil Marie til Kirkeby i Hou.

1905. 26.jan. Helefamilien i Houmåe at tage afsked med Jens, som skal rejse til Afrika.

1.febr. Begravelse i Vejhus. An-Dorths mor. -

1906. 22.marts. Til bryllup på Bjerg.(Kirsten og Jens Pasgård)

4.apr. kørt Lauras sager til Bjerg. -

6. - <u>Lauras Bryllupsdag</u>.

21.maj. Til Hans Vestergårds begravelse. Jens Bjerg og jeg hos præsten om tillysning i kirken for Julie og Mads Jensen.

31.- I Lemvig efter forskelligt. Hentede M.Jensen med familie ved st. til Julies bryllup-

1906. 1.juli. Julies bryllupsdag.
Ved havet med gæster m. m. -
2. - Kørt de fremmede til Lemvig st. - De unge i Bov - bjerg og i Ferring. -
5. - Kørt Julie og Mads til Lemvig, de er nu i deres ny hjem i Træden. - Eph. 4. 1-4. - den gl. aftaftskone).
14. - Begravelse i Vejhus- . (gamle An Kræ Jensen.)
15. - Jeg rejst til Tønning og Træden at besøge Julie og Mads.
18. - Hjemme igen.
1907. 19.sept. Jeg rejst til Træden sammen med Laura og Jens Bjerg at besøge Julie.
22. - Knud og Peder cyklet til Nees,jeg hjemme igen fra Træden.
21.novemb. Anne Bjerres begravelse. -
1908. 12.april. I Nees til lille Adolfs konfirmation, kom hjem d.13. på cykel -Knud, Peder, Stinne og jeg. -
28.juli i Nissum efter Nicolines tøj (efter endt Eksamen)
4.aug. Kongebesøg i Lemvig. - Alle med! -
30.okt. Kørt Nicoline til Lemvig. (Afrejse til Udby) -
1909.30.okt. Kørt Knud til Lemvig, rejst til Mads og Julie for at fortsætte rejsen til Nicoline og Haslev højskole
2.dec. Jeg til bryllup i Grummesgård i N.Nissum.
1910. 4.maj. Knud rejst til København. (skal være garder.)
1911. 4.marts. Begravelse i Houmåe. Var til min søsters jordefærd.
27.maj. Jeg i Lemvig. Peder og Adolf rejst ud.
6.juni. Peder hjemkommen.
28. - Jeg rejst til Træden, Holbæk og København sammen med Chr. Nygård. -
6.juli. Kom hjem. -

911.1.sept. Jeg kørte til stationen med Stinne og Nico.
(Stinne med til Udby.)
27. - Stinne kom hjem igen.
7.okt. - Knud kom hjem.
1.novb. - Knud rejst til Dalum landbrugsskole.
1912.1o.juli. - Til sølvbryllup i Nygård. -
18. - Med inspektør for andelsanstalten "Tryg".
25. - Leveret de 2 sorte heste til P.Christensen til 18oo kr.
1.august . Hentet Julie og Nico i Klinkby.
15. - I Ferring med familien.
31. - Peder, Stinne og jeg rejst til Nees, fulgte Nico på vej - til Vemb. -
16.sept. - Til bispevisitat.
21. - Stinne og Julie rejst til Træden.
11.okt. Peder i Nees. (Da blev Nico kaldet til Lemvig fra 1.jan.1913 at regne.)
1913. 24.jan. Koncert i Hygom skole af den stedlige sang - og musikforening. (De udøvende: egnens unge, dirigent: lærer Jensen, Hygom.) -
17. - Til koncert i Vandborg.
(28.juni-3.juli er dagbogen ført af Knud, mens Far og Stinne er i Træden. Både Knud og Peder er hjemme.)
4.juli - Stinne og jeg hjemme efter rejsen.
18. - Efter lyng . Knud til gardeforeningsmøde i Lemvig. Kongen kommer til Lemvig.
22.aug. -Tærsket rug, det er første gang med den nye mølle - og renset. (Møllen er bygget i sommeren 1913.)
I sept., dec. koncert af sangforeningen i Struer, Tørring og Bonnet.

I denne generation sker det altså, at tre af søstrene bryder slægtstraditionen og undlader at gifte sig med gårdmænd. Margrethe giftede sig ganske vist med en gårdmandssøn, men han blev fisker, og de to yngste - Nico og Stinne - giftede sig overhovedet ikke. Om grunden skal intet noteres, kun, at det ikke var ulykkelig kærlighed. De bevarede deres friske humør gennem tiderne i onde som i gode dage- . Var det en forudanelse, at deres leg i barndommen gik ud på, at de som voksne skulle bo sammen, sådan blev det i hvert fald. Om disse to skal foreløbig fortælles, at da denældste sprang fra, hun ville være lærerinde, blev det den yngste, der måtte overtage stillingen som husmor derhjemme. Børneflokken var nu voksen, men netop i ungdomstiden betyder det så meget at kunne ty til et godt hjem, og det hjem forstod Stinne sammen med Far at skabe for os, indtil der — efter 28 års forløb igen kom en kone på Troldborg. - Stinne var af et livligt gemyt, ret temperamentfuld, ingen var uvidende om hendes indstilling, hun var ærlig og såre retsindig og havde et stort hjerte for sine kære, hun var af dem i hvem, der ikke er svig. Hun havde en medfødt evne til at gøre et hjem hyggeligt. Hun var altså vor lille mor i vort barndomshjem. - Stinne havde også fået den uddannelse, der hørte sig til. Hun havde lært husholdning både på hotel, som man ofte brugte dengang, og i gode hjem, der var hun navnlig glad for præstegården i Knebel hos Fru Didriksen. Højskole var hun naturligvis også på, det var Haslev. - Selv om det var en temmelig fri stilling for hende derhjemme hos Far, han var altid forstående, når hun gerne ville ud en tid eller fik lyst til at besøge mig i Udby, så var der jo også visse van-

skeligheder, tiderne var i den første tid trange, som de periodisk kan være for landmanden. - Samtidig med Stinne var en af drengene for det meste hjemme, det var til stor glæde for Far og til hjemlig hygge for Stinne. - Og så fulgte vore lykkelige ungdomsår! -

Far oplærte selv sine drenge i landbrugets grundregler, og de skulle læres til gavns. Da Knud første gang blev betroet et spand heste og en plov, drog han stolt som en konge i marken, klar over , at hermed begyndte hans kariere. Det var naturligvis ikke forkarlens heste, han fik. Knuds spand bestod af gamle adstadige Jane og hendes unge dansende datter. "En gammel øg"syntes ikke om datterens øslen med energi, hun kunne godt bide arrigt efter hende, men de småtravende drog af gårde, Knud besjælet af ungdommens tro på, at det arbejde kunne han nemt ordne. Det blev dog snart klart for han, at det,at holde ploven i den stentørre jord samtidig med at få de to ulige heste til at trække på en gang,kunne have sin vanskelighed, smuttede ploven for han, blev resultatet derefter, han sá sig med bekymring tilbage, fint var det ikke. Da Far så kom og udtalte sig, var Knud nær ved at tror, at han aldrig fik lært at pløje, Far måtte da trøste ham. - Og Knud tog fat med sin seige energi - og nåede målet. -

Peder måtte naturligvis gennem den samme skole, men da han straks efter konfirmationen kom til Bjerg og efter et par år avancerede til forkarl, mente han, da han kom hjem, at han var heltbefaren, han kunne nok pløje tilfredsstillende, men Far lod til at være af en anden mening, så Peder måtte tage sin "afpudsning", og takket være Fars krav, blev de begge såre habile landmænd. -

Men det , at være en dygtig landmand er ikke alene det

at kunne trække en lige plovfure, hvor vigtigt det end er, teorien er efterhånden blevet ret omfattende, og Far ville, at de også der fik det bedste grundlag, derfor sendte han dem på skoler. Da Far og Stinne helst ville have en af drengene hjemme , trådte Adolf i deres sted, han ville gerne hjem til Far, og han hjalp dem, så de slap for en fremmed forkarl. -

1908 var jeg færdig med min uddannelse på Nørre Nissum seminarium og fik embede i Udby ved Holbæk, men først nu tog drengenes sin begyndelse. Efter Fars ønske tog Knud på missionshøjskolen i Haslev, hvor forstander Davidsen og Pagh Petersen satte deres dybe spor. Morsomt nok, at disse to mænd skulle blive hans egne børnebørns oldefar og farfar. Senere valgte han Dalum hos Madsen Mygdahl. - Peder og Adolf tog derimod på Vallekilde, der skulle Adolf efter morbror Peders ønske, og da de ville følges ad, så måtte Peder samme vej. Det synes, som det var den rigtige, for ad den vej skulle han møde Helga. - Også Peder og Adolf var på Dalum Landbrugsskole. -

Men først stod soldatertjenesten for. Knud havde sin i 1910 - 11, så det var under normaleforhold, men under Peders og Adolfs tjeneste kom første verdenskrig 1914, så alle deres beregninger slog fejl. Far var stolt af, at hans tre sønner alle blev taget til garden, Knud og Adolf kom også begge til København, men Peder gjorde forretning! Da Far mente, at Adolf havde for højt et nummer, så han ville blive overført til infanteriet, byttede Peder sit nummer formedelst 50 kr. og kom til Viborg, - men i sidste øjeblik blev Adolf indkaldt til garden. Peder trøstede sig med, at han ville slippe med 6 mdr. skjemen så kom sikringsstyrken, så der blev han igen snydt,

men tjenesten var måske lettere, den gav større chance for orlov. Denne lange soldatertjeneste, som Knud også fik del i, virkede deprimerende på dem, men de tog fat med lyst, da de igen kunne komme til deres normale arbejde. - De tog pladser på gårde hos forskellige dygtige landmænd. . Knud vil blandt disse altid nævne proprietær Andersen, Snedkærgård, som den,der har haft størst betydning for ham. Venskabet mellem dem varede til Andersens død og fortsattes med hans søn. - Også hans arbejde på Poulsenseje i Als Østjyll. hos fætter, Lars Rønn,som dennes forvalter, gav ham dygtighed og selvstændighed,så han turde tænke på selv at købe gård. - Då Lars Rønn købte Stadsborg ved Auning , ville han have haft Knud som compagnion, men Knud turde ikke, Far ville også hellere hjælpe ham til selv at købe en gård. Det blev så Jeppegård ved Herlufmagle. Det var en meget forsømt gård, så der var noget at lægge kræfter i, senere lagde han en snes tønder land til ved at købe et parcelisted, da han manglede græs til sine sultne dyr. - Det var i 1918, og 192o giftede han sig med Johanne Buus,en datter af gårdejer Elias Buus, Nørgård,Als. - Samme forår blev både Peder og Adolf gift, sa vi rejste i samlet flok i bryllupsstemning fra Als til Jyllinge og sluttede i vor hjemlige Heldum kirke. Og dermed begyndte tre unge hjem, en ny tid havde taget sin begyndelse. -

Men forinden var den uhyggelige krig endt 1918 . Også krigens frygtelige følgesvend, den pestagtige "spanske syge" var standset, men mange,navnlig af Danmarks ungdom, var revet væk, deriblandt Helgas søster fra fem små børn. - Skolerne var lukket rundt omkring, i Lemvig fra november 1918 til marts næste år. - Det blev min længste ferie i mit barndomshjem.

Dagbogen fortsat . -

1914. - 11.febr. Knud, Peder og Stinne i Lemvig til garderfest, jeg til udbetaling i mejeriet.
21. -. Jeg til generalforsamling i brandkassen. Knud i Nees.
6.marts. Jeg ude at vurdere til ejendomsskyld.
27.-28. - De unge i Nissum.
28.apr.- Knud rejst til Horsens.
1.maj. Jeg i Lemvig efter Knud.
14.- Jeg, Peder og Adolf til session. -
Begge taget til garder.
9.juni Kr. Murer laver veranda.
17.- . Dyrskue i Lemvig. 1.præmie af en samling køer, 3.pr.af en samling kvier, 3.og4.pr.af to tyre. - Peder, Oluf og drengen samt jeg i Lemvig. -
12.juli. Nicoline og jeg rejst til Træden. -
16.- Peder hentet mig samt Julie og børnene i Klinkby
3.aug.- Forskelligt, - her har været en del fremmede, ved havet m. m.
8.sep. - Giilsgård og hustru samt Nico og hendes ven - inde, frk. Larsen her på besøg.
8.okt. - Knud kom hjem,var indkaldt.
10. - Knud og Peder i Lemvig.
4.novb. - Til P.Aabergs hustrus ligfølge. (Margrethe, f. Bülov)
7.- - Laura rejst til Skodsborg Sanatorium.
1915. 9.jan. - Peder, Nico, Stinne og jeg rejst til Haugård. Peder indkaldt. (Rejste d. 27.jan.)
8.-19.febr. Adolf på besøg.
27.febr. Adolf rejst til København, indkaldt til garden.
21.maj - Knud været hjemme et døgn, rejst til Poulsens-
22.- I Lemvig efter Julie og Mads Jensen. eje.
6.juli- Giilsgård her i besøg sammen med Nico og Frk. Larsen. (Det var vor årlige tur i landauer Giilsg. min gode ven og husvært) -
15. - Jeg rejst til Viborg sammen med Nico og frk.Larsen.
19. - Nico og jeg rejst til Poulsenseje.
20. - - - - - - Træden.
22. - Jeg kommen hjem fra rejsen. (Peder hjemme på 6 dages orlov.)
15.sept. Karl Rønn kom kørende i bil hertil. Peder hjemme på 6 dages orlov.
18. - i Lemvig på juleindkøb med hele familien.
23. - Nico kom hjem på juleferie.
1916. - 25.jan. i Lemvig med kgl. skatter. 4 miner sprængt ud for Harboøre. -

(Poulsenseje og Stadsborg, Lars Bøns gårde, kund vartovaelter på Stadsborg.)

66. 22.apr. Børnene og jeg i Lemvig. Knud hjemme fra Poulsenseje - rejst d. 24.,og Peder kom hjem d.25.
31.maj - Jeg rejst til Poulsenseje og Stadsborg.
(Stinne bortrejst fra d. 28.maj.)
5.juni kom Stinne og jeg hjem fra rejsen.
1o. - kørt til Lemvig efter Knud.
8.juli-Jeg i Lemvig efter Chr. Jensen og hustru fra Udby.
14. - - rejst til Varde til ungskuet. - Traf Knud og
15. - Peder.
kom hjem om natten fra Varde.
12.aug. Julie kom med børnene.
5.sept. På Harboøre med Julie og børnene.
8. - hentet dem hjem igen.
12. - kørte dem til Klinkby.
29. - færdig med høsten - ialt 367½ traver. - Giilsgård og Nygårds på besøg sammen med Nico og frk. Larsen.
3o. - hentet Adolf i Lemvig. (Soldat.)
11.okt. Vilhelm, Margrethe og drengene på besøg, kørte dem hjem.-
26. - Peder Flansmose kørt for Stinne og Peder til bryllup i V.Agerskov. - Jeg i Lemvig.
3o. - Knud hjemme med orlov,kom lørdag d.28. og rejste
31. - i dag. Adolf også hjemme og rejste i dag .
26.novb. Knud på orlov. -

1917. 4.apr. Jeg hentet Peder, Helga og Stinne i Lemvig
1o. - kørte Peder, Helga og Adolf til station.
27. - Stinne og jeg rejst.
2.maj Peder hentet mig i Lemvig. -
11.juli - hentet Julie og børnene i Lemvig.
18. - hentet kogekone på Harboøre.
19. - Nogle venners besøg på min 7oårs fødselsdag.
2o. - På Bjerget.
21. - kørte Julie og Mads til station.
24. -Jeg i Nødskov og Østergård at vurdere. Begge gårde brændte on natten ved lynnedslag.
27. - Peder i Lemvig med Helga, Nico og Stinne, der rejste.
28. - Hentet doktor til P. Bredkjær, kørt stabssergenten, som har været på opmåling, til Kammersgård.
2. novb. Hentet Knud i Lemvig.
14. - jeg rejst til Randers.
22. - Besøg af Oluf Jørgensen, der skal holde koncert i Hygum skoles gymnastiksal.
23. - Koncerten meget vellykket. -

Hele 4 mdr. tilbragte jeg i spanskperioden hjemme på Troldborg, den længste tid efter min konfirmation, og jeg kom helt med i dagliglivet som aldrig før, og nød det. Ganske vist måtte vi også gennem sygdommen alle efter tur, ja, Far slap vist.- Stinne og jeg lå samtidig, så vor hjælpsomme kusine, Sidsel Nygård, kom - som vi beordrede med et tørklæde for munden-og hjalp os. Vi slap heldigvis godt fra det. - En tid var både Peder og Adolf hjemme, selskabelig omgang med andre var næsten udelukket, men vi havde det hyggeligt indendøre. Vi kunne nok få noget ud af tiden, det daglige arbejde lagde jo beslag på husets folk, men udelukkede ikke, at vi ind imellem kunne finde på fornøjelige drillerier og hyggelige kaffe - pauser, og der var ikke mindst Adolf en mester . -
En formiddag - tilfældigvis fastelavns mandag - vankede der formiddagskaffe. Adolf så bekymret ud. "Hvordan mon det vil gå den lille kvie?"sagde han henvendt til Peder. Vi var der straks. "Hvadfor en kvie?" spurgte vi. "Den der har fået trillinger,"sagde Adolf med sit mest uudgrundelige ansigt. "Trillinger!" råbte vi forfærdet,"dem må vi se, hvor ligger de?" og uden at vente på svar,for vi ud i baggangen, snuppede drengenes gummistøvler og afsted mod stalden. I døren havde vi nær væltet Far, der var for indadgående. "Hov, hov, hvor skal I hen med den fart?" fik han råbt til os. "Vi skal se"Trillingerne", hvor ligger de?" fik vi lige råbt uden at tænke på Fars tvetydige smil og skuflede videre i de sluprende støvler. - Karlen,som var ved at muge, fik vi også kantet os forbi med samme spørgsmål"Hvor ligger de!" Han svarede ikke, men så forundret efter os. Vi nåede laden, der faldt Stinne i noget løst halm, det generede hende, at de lange støvler nåede over hendes knæ, men hun kom da på benene

igen, og vi så os om. Hverken i halmen eller kalveboksen fandtes de små væsener. Vi begyndte at komme til besindelse og så på hinanden. Var vi nu igen løbet med limpinden, det var jo fastelavn, huskede vi pludselig. Vort tilbagetog var knapt så hurtigt. "Nå, fandt I dem?" spurgte de beherskede, da vi fortsatte vor afbrudte kaffedrikning, hvori Far nu også tog del. "Åh, nej, men dagen kan endnu bringe overraskelser", lovede vi. - Aften-underholningen bestod oftest af læsning af bøger og aviser, de sidste bragte os nyhederne, som tit kunne være nedstemmende, den frygtelige "pest" krævede sine ofre, mest unge. - Radio fandtes jo ikke. Vi havde dog forsøgsvis en hylekasse med øretelefon, som, når den sagde noget, sendte de frygteligste spektakler ind i øret på os. Slap der så enkelte sammenhængende ord ud var vi målløse,og fandt en musikstrofe vej til vort lyttende øre, fik vi tårer i øjnene af betagelse. At tænke sig, at vi kunne drage den fjerne verden ind i vore stuer! - Da det igen blev så nogenlunde forsvarligt at færdes, så kom Helga. Det bragte lys i hverdagen, naturligvis ikke mindst for Peder, men også vi andre glædede os over samværet med vor søde lille svigerinde, vi har jo altid kunnet så godt sammen.-Men endnu måtte vi holde os for os selv. Det var slet ikke noget offer, men lidt afveksling måtte vi jo hitte på. Vi havde på en eller anden måde erhvervet nogle små kabalekort, som vi forsøgte at spille sorteper med, andet spil regnede vi for forbudt. - Drengene og Helga kunne spille whist, mon det gik an at prøve. Fars tilladelse måtte indhentes, men hvem skulle spørge? - Det måtte blive Helga:" Svigerfar, har du noget imod, at vi leger med de små kort?" Far sa smilende, forstående op på hende fra sin avis. "Nej, æ har sæmænd ikke,

bette Helga!" - Far var som altid storsindet, kortspil var ellers tabu blandt missionsfolk, men vi kendte vor Far, og Helga kunne han jo ikke stå for. - Således hjalp "de små kort" os til mangen en hyggelig aften, og Far stod tit bag ved og gav gode råd til de ukyndige, oftest gik han med et"det får du aldrig lært!" - I hans ungdom var der ingen,der tog anstød af kortspil. -
Da Helge igen rejste, fulgte Peder og Stinne med. Togene var i denperiode så overfyldte, at de rejsende måtte stå som sild i en tønde, ja,endog pa w.c. - Det samme prøvede vi under anden verdenskrig. -

Men det var ikke første gang Helga gæstede Troldborg. Nej, første gang var julen 1916, og det var begyndelsen til en roman af den rigtige slags, der ender som den skal. - Forhistorien foregik på Vallekilde højskole. Peder og Adolf havde fundet en ven, som de faldt vældig godt sammen med. Sylvest Jørgensen og brødrene Knudsen stod ofte i spidsen for mange muntre episoder, der blev udspillet blandt lærere og elver. - Naturligvis skulle de unge mennesker gæste hverandres hjem. Sylvest's lå i Jyllinge ved Roskilde fjord, og Peder og Adolf blev inviteret derud. I den familie var der samme gode forhold indbyrdes, som de var vant til derhjemmefra. To gårde lå på hver sin side af Værebroa, den gamle møllegård, hvor farbroderen, Carl Jørgensen,boede og Værebrogård, der var Sylvest's hjem, besøget gjaldt dem begge. Søsteren Olga og kusinen Helga, som senere blev den store attraktion, var endnu knapt voksne, men det kunne tiden ordne, og de fik efterhånden arrangeret mange sammenkomster ikke mindst, da Helga og Olga en vinter var i København, mens Adolf var soldat.

Men efterhånden blev tiden moden til, at den store rejse til Vestjylland skulle foretages, og julen 1916 blev valgt, Sylvest skulle tage sin søster og kusine under sin beskyttelse og drage mod det vilde vesten. - Og så var det i sidste øjeblik nær gået i vasken. Olga fik forfald, men Sylvest fik dog overtalt sin kusine til at tage med, hvad måske ikke var så svært, men mor måtte jo give sin tilladelse. - Og så kom de på julebesøg på Troldborg, der skulle blive Helgas fremtidshjem. - Det var naturligvis med stor spænding, hun blev modtaget af de to søstre, men vi blev øjeblikkelig beroliget, det var ingen fremmed, der kom, men en kær lille søster. - Julen på Troldborg har altid stået i festskær, og denne blev en af de allerbedste. Helga kom, så og vandt både Far ogfætrene i Nygård, ja, ungdommen der,var vi jo altid sammen med. Vi sang sammen, Helgas småsange gjorde lykke ved vore julesammenkomster,vi måtte vise hende havet, som hun jo ikke kendte - og ikke mindst hyggeaftener derhjemme,nød vi. - Og inden ferien var forbi, gik det,som vi alle ønskede, selvom Adolf syntes,at den hurtige afgørelse var en letsindighed. Det skete på en tur til Haugård, hvorfra de alle skulle rejse videre, drengene skulle tilbage til skolen i Dalum, hvor de var den vinter, og Helga skulle hjem. En god ferie var afsluttet på en - for os alle - lykkelig måde. - At det senere for Helgas mor blev lidt svært at sende sin lille pige til et land så langt borte, som hun jo syntes det var, forstår vi. - - - - - Men til deres sølvbryllup kunne i sandhedes navn synges :

- - - så skønt et hjem I fik lov at bygge,
og omkring arnen der voksed' frem
det unge værn om det gamle hjem. - - -

1918.- 22.jan. Jens Bjerg og jeg rejst til Sjælland efter Knuds ønske for at se på en ejendom.
24. - Købt Jeppegård. - Pris 111,ooo kr. -
14. febr. Stinne rejst til Jeppegård. - Knud overtog gården. (Far også derovre.)
16. - Jeg kom hjem fra Sjælland.
2o - - til begravelse i Overby i Rom. (Moster Kirsten
23. - Peder rejst til Sjælland, jeg i Lemvig, Adolf i Nees efter sit tøj.
18. Adolf i Lemvig med en hest til Knud.
4. i Lemvig efter Stinne.
1.juni. Laura og jeg rejst til Træden.
4. - kom hjem igen.
6.aug. hentet Julie og drengene i Lemvig.
8. - kørt familien til havet.
17.- i Lemvig med familien.
18.sept. Julie rejst.
2o-26. - (Far på Jeppegård, Adolf ført dagbog.)
15.novb. Adolf rejst, Peder hjem d. 18. -
1919. 23.Jan. (Stinne rejst til Sjælland med Helga.)
8.febr. i Lemvig efter Stinne.
Fra 8.novb.1918 - 7.marts 1919 har Nico været hjemme, skolen lukket p. gr. af spansk syge, og fra 2.dec.1918 - 18.dec. s.å. var Adolf ogsa hjemme. - P.Bredkjær syg fra 15.dec.1918. -
4.marts til Chr. Nygårds fødselsdag.
19. - fældet træer i haven.
2o. - Peder ,Stinne og Adolf i Nissum.
1.april 1919. Peder overtager forpagtningen af Troldborg.
18. - Peder rejst til Sjælland.
24.maj - P.Bredkjær dødsdag.
29. - - - - - Begravelsesdag. (På Hygom kirkegård).
31. - Knud og Johanne kom hjem på besøg d.3o.
Hentet Julie og Mads i Lemvig ved aftentoget
5.juni rejst monument på kirkegården.
14. - Chr.Nygård og jeg rejst til Jeppegård.
28. - Stinne rejst til Træden.
7.aug. Jeg bortrejst til Østjylland og Sjælland.
2o.okt. Peder i Lemvig efter Helga.
24.novb. Stormen ødelagt møllen.

- Dagbogen sluttet. -

1920.

21.maj blev Knud Troldborg Knudsen viet i Als kirke til Johanne Buus (f.26.febr.1896), datter af gårdejer Elias Buus, Nørregård, Als Østj.

29.maj blev Peder Nicolaj Vinkel Knudsen viet i Jyllinge kirke til Helga Petrea Jørgensen (f.9.jan.1897), datter af gård - og møl - leejer Carl Jørgensen, Værebro, Jyllinge, pr. Roskilde. -

---

2.juni blev Gustav Adolf Knudsen viet i Heldum Kirke til Mette Kathrine Byskov Ovesen (4.juni1889), datter af gårdejer Jesper Byskov Øvesen, Engbjerggård, Engbjerg.

::::::::::::::

§§§§§

Til F A R B R O R J E N S' 70ars fødselsdag.

Lunt imellem tvende haver
ligger der en dejlig gård,
af naturens gode gaver
rundt og rigeligt den får,
og fra kæmpehøjens top
stiger stort for øjet
havets vande op.

Lunhed og dog vide sigter
just det indtryk er, som star,
tryghed uden tryllepligter
det blev "troldeungers" kår,
farbror Jens forstod så smukt,
at personligt ansvar
er en frihedsfrugt.

Netop derfor Troldborg blev jo
dette lyse, gode hjem,
netop dette åbne drev jo
alle gode vækster frem,
slår man lås for pung og dør
og la'r mistro råde,
da just væksten dør.

Af det bedste,som jeg mindes,
er en scene ud af det:
Farbror Jens's pung skal lindes
for en krone eller tre, -
Knud slår hatten lidt på snur,
ber : "Hr. sognefoged,
en skilling til en tur!"

Så "Jens Knudsen" ta'r i pungen,
Knud gør mange dybe buk,
hånden udstrakt, Far er lunken,
vakler mellem smil og suk,
men til sidst får smilet magt
og et kys til afsked
slutter troskabspagt.

Så går ungerne til fester,
danser, som al ungdom gør,
aldrig Far dog mismod gæster,
altid de ham møde tør,
ja, thi troskab, som der står,
er frilandsplante,
blot vi det forstår.

Intet her i verden skærmer
som et kys mod fejl og fald,
intet dog som tillid nærmer
os til sejr og helligt kald,
alt det fineste,vi ved,
er i sidste linje
frugt af kærlighed.

Kære,onkel, når jeg husker
dig med tak på denne dag
og med pennen flittigt fusker
på et "digt" til festligt lag,
da i mindets strålespil
ser jeg dine øjne
og dit milde smil. -

Kr. St.

o-o-o- § - o-o-o

Nogle uddrag fra Lemvigbladene ved Faders død. -
Lemvig Avis. - Dødsfald. - d. 30-8-1934

Fhv. sognefoged Jens Knudsen,Troldborg i Engbjerg er i nat afgået ved døden, 87 år gl. -
Ved Jens Knudsens død er en af egnens kendte og ansete landmænd gået bort. Afdøde var født på gården "Troldborg" i Engbjerg som eneste søn af sognefoged Knud Jensen. - Denne gård er gået i arv fra far til søn gennem mer end 150 år. efter i sin ungdom at have lært landvæsen på Sjælland overtog han for 60 år siden fødegarden, som han for nogle år siden afstod til sin søn, menhvor han vedblivende havde ophold.
Jens Knudsen var en af de første, der indførte et mere moderne landbrug, end der hidtil var kendt på egnen, bl. a. ved en udstrakt roedyrkning således, at Troldborg blev kendt som en af egnens mønsterlandbrug, hvor der var noget at lære for unge mennesker, der agtede at uddanne sig ved landvæsen. Tillige opdrættede han en ren jysk kvægstamme, som gennem mangeår tog de bedste præmier hjem fra dyrskuerne.
Det var en selvfølge, at der ret hurtigt blev lagt beslag på Jens Knudsens evner udadtil. Vi skal således nævne, at han d.1. okt.1886 blev beskikket til sognefoged, et hverv, han røgtede til 31.dec.1930, da han afløstes af sin søn. Ved hans 25 års jubilæum udnævntes han til dannebrogsmand, og vedsin afgang som sognefoged hædredes han med fortjenstmedaillen i sølv. Sognerådsmedlem har han været i 18 år og medlem af skolekommissioneni 40 år, vurderingsmand til landbygningernes almindelige brandforsikring ligeledes i 40 år. I 1904 blev han bestyrelsesmedlem i Skodborg-Vandfuld herreders brandforsikring for løsøre og fra 1908 til for et par år siden var han denne forenings formand. - - Da andelsmejeriet i Houe oprettedes,blev han straks formand for dette og fungerede for dette i 12 år. I 1916 indvalgtes han som medlem af tilsynsrådet for Lemvig og omegns sparekasse. Bestyrelsesmedlem i landboforeningen har han ligeledes været gennem mange år. -
Trods sin høje alder var Jens Knudsen indtil for et ½år siden en ualmindelig rask og rørig mand, der med usvækket interesse fulgte begivenhedernes gang både på det kirkelige, politiske og landøkonomiske område. - Under et ophold på Ryslinge højskole i midten af 60erne, hvor den bekendte sønderjyske patriot,pastor Johs. Clausen dengang var forstander, modtog han stærkt indtryk i kir-

kelig og national henseende af denne varmtfølende og særpræ-
gede personlighed.
Dette højskoleophold fik i mere end i een henseende betyd -
ning for hans videre udvikling. Betegnende i så henseende
er den omtale den kendte forhenværende folketingsmand og
præst K. Bjerre, der i sin ungdom et par somre tjente på
Troldborg som hyrdedreng giver i en af ham for nogle år si-
den udkommet bog, hvor han skildrer hyrdedrengens kår i dis-
se tider. Her giver han den unge Jens Knudsen et udmærket
skudsmål og tilskriver en del af hans mange gode menneske -
lige egenskaber som stammende fra dette højskoleophold. -
Jens Knudsen var alle dage en god konservativ mand, som vort
blad og vort parti er tak skyldig for trofast støtte
gennem mange år. I.J.

Lemvig folkeblad. - Jens Knudsen Troldborgs jordefærd. -

Mange mennesker var i går kommet til Harboøre for at følge
fhv. sognefoged Jens Knudsen Troldborg til jorden. Engbjerg
kirke er for tiden under reparation, derfor var selve højti-
deligheden blevet henlagt til Harboøre kirke. Efter at føl-
get var blevet beværtet med kaffe i badehotellets sal, sam-
ledes man ved kapellet på kirkegården, herfra blev båren
ført ind i kirken, hvor pastor Andreasen talte over Jens
Knudsen, hvem han skildrede som en begavet og veluddannet
mand, der i kraft af sine evner fik mange hverv i det offent-
lige liv. Det bragte ham anseelse og venskab. Han var af na-
turen en mild og venlig mand, sådan husker jeg ham lige fra
den første gang, jeg mødte ham. Han var en mand. som ikke
ville strid i de forhold, hvor han kunne øve indflydelse,og
der var over hans skikkelse og fremtræden noget fint og
smukt.
Når vi nu i dag mindes dette om Jens Knudsen Trold-
borg, lad os så også huske på, at gaver og evner er det,
som er et menneske betroet af Gud. - - -
Under skøn orgelmusik førtes båren ud til vognen, og fulgt
af et langt tog af biler blev den kørt gennem Harboøre ad
vejen op ad Engbjerg bakker hen forbi Troldborg, hvor Jens
Knudsen havde levet lykkeligt i sit lange liv, her stand-
sede vogntoget nogle minnutter. Så gik det videre hen gen -
nem det skønne landskab - den vestlige skråning af Engbjerg
høje - til Engbjerg kirkegård. Man har på hele denne del af
turen en vid udsigt over det lave Harboøre sogn og havet bag
ved klitterne. Det var en smuk hjemfærd for den gamle sog -
nefoged, der selv så mange gange havde glædetsig over det
skønne udsyn fra hans marker. - - Pastor Andreasen for -

rettede jordpåkastelsen, og man sang "Herrens venner ingen sinde".

Afdødes søn, sognefoged P. knudsen Troldborg, bragte i hjertelige ord en tak for deltagelsen og for den kærlighed og venlighed hans far havde mødt,mens han levede.-

H.L.

En tale af pastor Martin Jensen til hans bedstefars begravelse d. 5.sept. 1934.

Når vi står ved bedstefars bare, er der mange minder, der kommer frem i vort sind,og da ikke mindst for hans børn , men også vi hans børnebørn har mange kære minder om ham. Den familiefølelse, som altid har været stor på Troldborg, knytter os sammen. Min bror og jeg havde den lykke i vor barndom og siden hen mangen en sommer at være hos bedstefar på Troldborg 14 dage eller en måned. - Disse ferier står altid i en særlig glans for os - ikke mindst på grund af bedstefar, der altid var midtpunktet og samlingspunktet i familien. Jeg håber dog ikke ogtror heller ikke, at det gode sammenhold skal blive ringere nu ved bedstefars død. Og her vil jeg gerne sige morbror Peder og tante Helga tak for den kærlighed de altid har modtaget familien med, vi har altid mærket, at vi var lige så velkommen, som da bedstefar havde gården, og bedstefar var selv meget taknemmelig for de gode kår I var med til at give ham. - Når vi da mindes bedstefar, mindes vi den virksomme og fremadstræbende landmand. Han var een af dem, der i sin tid gik foran inden for sit fag, flere gange har jeg hørt ham fortælle om, da han byggede det nye stuehus på Troldborg, at folk sagde: "Nu bygger han sig da helt fallit," det var jo dårlige tider dengang for landmanden, så det kunne være galt nok at klare sig under nye byggeforetagender, men for bedstefar lykkedes det endda trods store forbedringer på mark og bygninger. - Men mere mindes vi bedstefar som faderen der omgav sine børn med interesse og kærlighed, han måtte jo både være fader og moder for dem i den meste tid, men her ved I hans børn bedre, hvor meget I skylder jeres fader, men jeg ved, at også vi børnebørn lå ham på sinde, det optog ham, hvordan det gik os - og han bad for os, vi har allesammen mistet en trofast forbeder - en retfærdigs bøn formår meget, når den er alvorlig, og jeg er vis på, at en farsog mors bønner formår meget også efter deres død. - Ja, som den der bad for sig selv og sin slægt, vil vi mindes ham, han vidste selv, at han trængte til Guds tilgivelse, og vi vil heller ikke ide-

alisere ham på en usund måde, han vidste, at hans retfærdighed for Gud var syndernes forladelse, og derfor søgte han stadig at leve deri, han havde givet sit liv i Guds hånd,og hans salme var: Frelseren er mig en hyrde god. Han havde vished i troen på Jesus Kristus, men hans vished blev ikke en selvsikker tryghed, det blev en ydmyg bæven, der vidste, det var nåde altsammen. Engang jeg talte med ham, sagde han: "Der er et vers, som jeg synger og beder se ofte, det er dette: "Søde Jesus giv mig nåde ved din gode helligånd,at jeg så min gang kan råde og vejledes af din hånd, at jeg ej skal falde hen udi dødens svælg igen, hvoraf du mig engand rykte, da du døden undertrykte." - Det står vel til hos et menneske, når det er et sandt udtryk for, hvad der bor i dets sind. Det var det hos bedstefar. - Det varbedstefars inderligste ønske og bøn, at hans børn og han måtte være delagtige med ham i Guds nåde. Lad da dette ønske blive levende og nærværende for os ved hans børe, at vi ikke skal forsømme nådens dage, men at vi i sandhed må overgive os til Gud og hans nådes ord og dag for dag leve deri, så vi engang kan samles hos frelseren med alle Guds børn, hvor iblandt vi også tror, vor kære fader og bedstefader er. Og vi vil takke Gud for alt, hvad han gav os i bedstefar, at han menneskelig talt lod hans liv lykkes så godt, for kærligheden vi mødte hos ham, og allermest fordi han gav os et vidne om Guds nåde og kærlighed mod et menneske i ham.

Gud ske lov for al hans nåde,
som mig give sådan magt
at jeg tør i ingen våde
gå bedrøvet og forsagt.
Derfor vil vi daglig på
Herrens lovsangs harpe slå,
og i sorg såvel som glæde
vort halleluja ham kvæde.

Som ~~udgangspunkt~~ afslutning af min skildring af Far vil jeg prøve at tegne et billede af ham fra de sidste år, han levede. - - -

Den gamle sognefoged rejste sig fra sin stol ved skrivebordet, der stod ved vinduet i det lille kontor. - Han holdt så meget af denne plads, enten han læste eller skrev, sad han der. Det var endnu hans lyst og trang at følge med i tidens spørgsmål, han havde altid interesseret sig for alt, hvad der rørte sig både på det politiske og åndelige område. Han var glad for, at han kunne holde ud at læse så meget, som han gjorde, for hørelsen var ikke god længere. Nu blev tiden aldrig lang for ham. - - -

Det lille kontor, hvor han sad, var hans stue. Der kunne han have det for sig selv, hvis han ønskede det, men døren stod oftest åben til dagligstuen, hvor hans svigerdatter opholdt sig med børnene, så han kunne mærke deres nærhed.

Fra sit skrivebord kunne han overse gårdspladsen, se, hvem der kom og gik, se, når de drog i marken, og når de kom tilbage. Han kunne glæde sig over at se den dejlige række af sortbroget malkekvæg, der flere gange om dagen passerede forbi. Det var skønt at følge med i det alt sammen - at være midt i det hele omgivet af kærlige børn i det gamle hjem. - I hans ungdom måtte mange gamle føre en kummerlig tilværelse, han mindedes, at den gamle Poul Emanuelsen havde sagt så tit - og ikke uden grund: "Ja, glæd du dig over din ungdom - ungdom er kongdom, aalderdom er træl." -

Han havde rejst sig for at gå en tur i det skønne som-

mervejr, men først måtte han ind til de små og snakke et parord med deres mor. Drengen,der der endelig var kommet efter tre småpiger, lå på gulvtæppet, mens hans mor stoppede strømper. De glade barnestemmer fra haven fortalte, at her tumlede de små piger sig. -

Bedstefar satte sig i hugstilling foran den sprællende dreng og snakkede med ham. Den lille blev glad, fægtede med de små arme og pludrede, mens han tydelig gav tilkende, hvad han ønskede. - "Nå, du vil bæres!" sagde bedstefar og rejste sig uden anstrengelse - hvem skulle tro, at han var 87 år gammel! "Kom så da!" Denlille lagde sig trygt tilrette i bedstefars arm med sin lille kind mod hans - og så tog de gulvet frem og tilbage nogle gange , mens bedstefar nynnede en lille sang. Det behagede gutten, og han var ikke helt tilfreds, da han atter blev lagt ned på gulvet. - Bedstefar så kærligt på ham. "Du vil ikke kunne huske bedstefar, når du bliver stor, men sig til ham, Helga, at jeg har bedt for ham hver dag, fra han blev født." Han sendte endnu et kærligt blik til den lille dreng og gik sa ud gennem folkestuen for at finde sine træsko og sin stok, der stod i baggangen. - På trappestenen uden for døren stod han et øjeblik med stokken under armen, fandt en lille dåse frem og tog sig en skrå. Så vandrede han langsomt, støttet til stokken, med venstre hånd på ryggen under jakken ud af gården, gennem alle'en op til vejen. - Han gik syd på. - En høne for over vejen foran ham, den havde været på forbudne veje og skyndte sig nu hen til hønsegården, hvor den skrigende og baskende med vingerne søgte at komme gennem indhegningen. "De høns ! De øder mer end de gavner," mumlede han og gik videre ad vejen, hvor kornet bølgede på begge sider. - Han nåede hvedemarken, stod stille og så

på den. - "Vi har da vist aldrig haft mage til korn -det bliver en rig afgrøde,om alt går vel!" Han gik et par skridt ind i kornet,tog i de tunge aks og målte længden mod sit bryst,det nåede næsten til hagen. Så gik han videre. - På den anden side lå en bygmark, der som et fløjlstæppe bølgede under vindens bløde tag. Det frydede hans øje at se al den rige velsignelse. - Langsomt gik han op ad vejen - der til venstre lå roemarken. To karle gik og lugede et stykke inde. Roetoppene lukkede sig allerede over jorden. - "Mon de kan undgå at skade planterne?" Han gik ind mellem rækkerne, nu var de pænt rene. "Ja, Peder er dygtig!" slog han fast og gik videre over en græsmark mod sydøst, nu ville han op på kæmpehøjen, derlå lige foran ham. Der skulle han hvile lidt i det bløde græs. -

Da han nåede højens top, lod han blikket glide rundt, og som så ofte før blev han grebet af egnens storslåede skønhed. - Det store åbne hav lå der forude mod vest, i dag smilende blåt, men måske allerede i morgen oprørsk og truende, altid drog det blikket. - Og foran kun skilt ved en smal klitrække det flade, træløse land med de mange småhjem, en mærkelig kontrast til det frugtbare bondeland her ovenfor den stejle lerskrænt med den tårnløse, tunge, lille kirke, der passede så godt i landskabet. Hvor man vendte øjet,de grønne,frugtbare marker, de solide bøndergårde og tunge kæmpehøje - og der mod nord den fredelige fjord og landet bagved, der skinnede med sine udbredte,rige marker og hvide kirker. -

Han satte sig, tog hatten af og lod den friske vind et øjeblik svale panden. - Mon der fandtes skønnere plet i Danmark? - Han så over mod granhøj, som han selv

havde ladet beplante med grantræer. Fra højens top kunne man tælle 23 kirker! - Der tonede et vers gennem hans sind:

- - - er der så stor
en skønhed på den faldne jord
for syndere at finde,
hvor skal vi da vel frydes ved
al glansen af Guds herlighed,
som er i himlen inde!

Hans blik blev hængende ved gården ved bakkens fod, hvor han var født og havde levet sin meste tid, der skulle han også få lov at dø. - Der havde han oplevet sit livs største lykke, men der havde sorgen også gæstet ham -hård og ubarmhjertig. Minderne strømmede ind over ham, de drog gennem hans sind som billeder på et lærred, nogle dvælende, andre glimtvis og springende. Ja,hvor havde Gud været med ham gennem det alt sammen - lige fra barndommens dage til i dag. - - -

Da mærkede han en våd snude på sin hånd,og et brunt hoved lagde sig tilrette på hans knæ. "Hvad er det dig, Barry,"sagde han og klappede hundens brunplettede krop, "du synes nok, det er på tide at komme hjem. Lad os så gå da!" Han rejste sig og gik ned mod vejen over markem. - Jo, han var ventet, op imod ham kom tre småpiger løbende. Den mindste var på tre år, hun holdt de to andre i hånden og travede af sted på sine små ben.- "Bedstefar, bedstefar, vi skal spise," råbte de og sprang ham i møde. Han fik fat i den lilles hånd, og mens de to største løb snakkende omkring ham - snart foran, snart bagved - nærmede de sig gården. -

+++++++++ § +++++++++

Familiefesten på Bovbjerg d. 5.-6. 1966. -

Kære Nico, Peder og Helga! - Jeg vil gerne sige jer mange tak for invitationen her i dag. Vi er vist alle glade for at efterkomme indbydelsen. Unge og gamle kan nu i familien få lejlighed til, at hilse på hinanden og stifte nærmere bekendtskab med de søde unge, de nye skud på den gamle stamme. Det glæde mig også, at så mange af vore frænder fra Nygård er her, og jeg tror, at vi vil få en festlig sammenkomst ug af det, for vi har jo en rigdom af fælles minder, og dem bliver vi aldrig trætte af at drøfte og opfriske, og måske får de efterhånden lidt mere kolorit over sig, men det gør ikke noget. -

Vor barndom på Troldborg vlev for os børn et godt hjem, rigt på gode minder. - Det kan måske synes lidt vanskeligt at forstå, vi børn miseede jo vor elskelige Mor alt for tidligt, jeg var kun 4 år, da Mor døde, men enkelte gode minder om hende har jeg dog i min erindring, men det skal jeg vist ikke komme ind på her. -

- Af ungdomsminder kan jeg ikke afholde mig fra ganske enkelte-i korthed.at omtale. Det gælde bror Peders og mit ophold på Povl senseje og Stadsborg, om hedebranden, om vor eventyrlige køretur med den kulrede - til tider løbske, til tider stædige remonte - hest, som skulde tilkøres. Køreturen til Auning st., hvor Peder skulde med toget. var vi enige om . netop var en tur for remonteren. Efter store besværligheder, fik vi køretøjet i gang og efterhånden blev farten stærkere og stærkere og det gik med fin fart ad Auning til, - men pludselig var der fuld stop. det mente remonteren. Nu holdt vi der, endnu var der i km. til stationen. Peder måtte tage kufferten på nakken og bene af sted til st. for at nå toget, og hjemturen forløb dramatisk. Ja, sådan var vore førsteoplevelser på Jeppegård, ågså der havde alt et særligt skær over sig - måske særligt for mig. -O g så havde vi vore gode opleveiser i sang- og musikforeningen. Her tør jeg nok sige, at jeg kom til at spille en betydelig rolle - som trommeslager,og det var endda stortrommen, jeg måtte overtage. Kr.Stokholm nåede aldrig længere end til at slå på den lille tromme, og det var ikke altid lige kønt. - Også om vinteren havde vi vore glæder - vore herlige skøjteturepå veserne og fjorden, og her mener jeg, at Kr. Sto for een gangeskyld optrådte i en helterolle,da han fiskede mig op af en våge, jeg var dumpet i. - Ja. så var der endelig ålefiske skeriet i kanalen og den håndgemæng med fiskerne. der vilde stjæle ålenefra os. Adolf, Peder og jeg skulde jo se at forhindre det og det kom til at gå voldsomt til, men vi konfiskerede både ålene og rusen(" Har I virkelig smidt både mitræjsko og vanter i æ Kanål - Så var der julestormen 1913, hvor jeg nåede fra togstandsning i

Struer til Grummesgård - Og så gentager det sig gang på gang, når jeg kommer ude fra og kommer det hjemlige egne nær, at jeg må standse op, når jeg kommer til Hygom Og Engbjerg bakker med udsigten over den storslåede natur, der ligger foran mig med Troldborg som en lille prtk i landskabet - og længere ude Veserne og Harboøre, og i baggrunden det store urolige hav, og jeg må sande, hvor det hedder: Der dukker af dissen min fædfende jord med åser og ager og eng. - Det var også her på Engbjerg bakker, jeg første gang så Skandtnavtens største fuldrigger, der under en verdensstorm blev kastethelt op på strandbredden, og da det blev stilleø/vejr igen, så kunde man gå helt tørskoet ud til det mægtige skibskolos. - Det var også her fra Jens Peder Bjergs bakke, jeg vinkede mit sidste farvel til Far, han stod endnu i gårdsledet derhjemme og vtnkede farvel til mig , jeg var næsten klar over den gang, at det blev sidste farvel, og det kom også til at passe. -

Aakjær har i een af sine dejlige småsange tolket sin kærlighed til sine forældre på en måde så kønt, så jeg ikke synes, det kan siges smukkere: "Far tar ned så tung en bog, med Gud han hvisker sammen, famler lidt ved spændets krog og lukker med et Amen!" Det billede digteren med få ord her har tegnet, erder en del af os, der kender fra vort eget barndomshjem, det høreri hvert fald med til et af de skønneste minder, jeg har om min Far. Der var alvor, der var ydmyghed til steda , når Far tog den tunge bog og hviskede sammen medsin Gud - -. Vi har setFar i hjemmet på Troldborg i Helga og Peders og børnenes kreds, hvor Far var så glad for at være, og hvor han fik så god en pleje til det sidste , det var han heller aldrig bange for at fremhæve. Derfor skal der i dag også lyde en tak til Peder og Helga, fordi I var Far til megen glæde og hjælpi hans sigste tid, og tak for Troldborg - - - osv.
(Mit hjem er min fæstning, hedder det , og det er et godt motto)- Tak , fordi Troldborg for os altid har været det samlende midtpunkt for vor familie i glæde og sorg - og den tak vil jeg gerne adressere til vore gode værtsfolk: Niee, Helda og Peder.-
- Skal vi give dem et Hurra ! ! ! -

Knud og Johanne- .